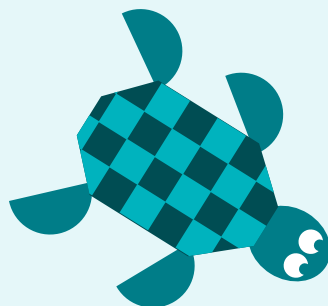
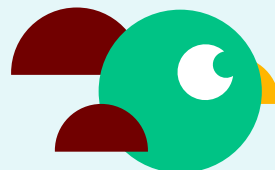
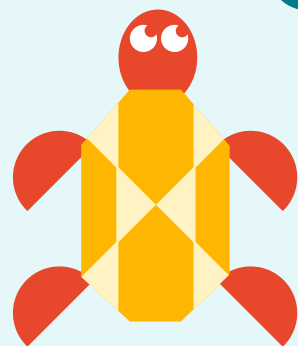


Språkpärlor – för daghem och förskola i språkbad

**Uppdatering
och revision:**
Maria Kvist,
Mari Bergroth och
Freja Norrback



Undervisnings- och
kulturministeriet

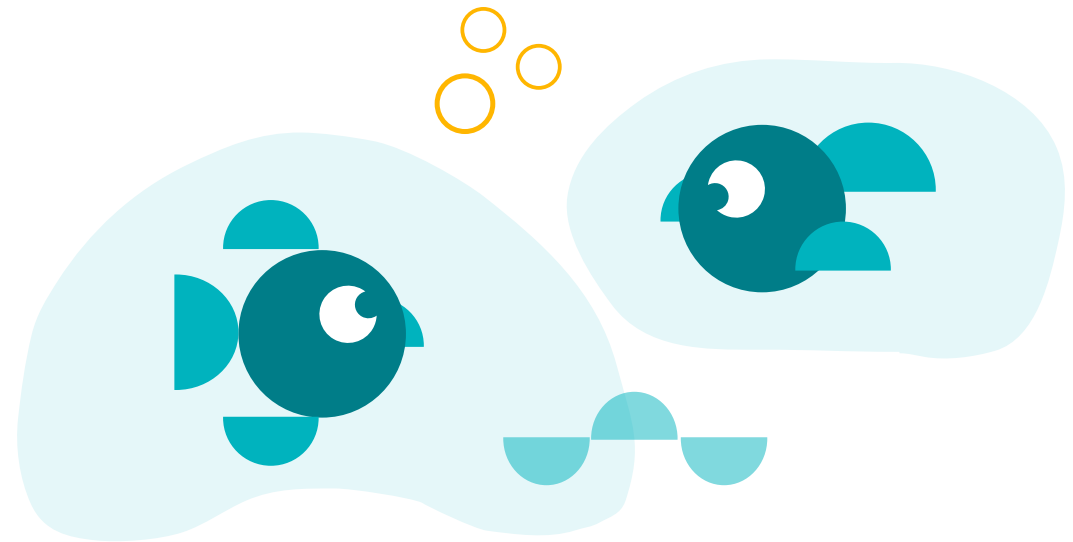


SPRÅKPÄRLA
— Upptäck språkmedvetenhet och mångfald! —

Innehåll

Inledning 3


1 Varför språkbad i Finland?	6	2 Verksamhetsmiljön i språkbad	29	3 Arbetsmetoder i språkbad	54
1.1 Grundpelarna i språkbad	8	2.1 Kommunikation och interaktion i språkbad	31	3.1 Vikten av språklig planering	55
Ett program – andelen språkbadsspråk	10	Med barnen	31		
Språkbadsbarn och språkbadselever	10	Med vårdnadshavarna	33		
Språkens status i samhället	11	Kommunikation i undantagssituationer	35		
Frivillighet	12			3.2 Temaundervisning	57
Tvåspråkig personal	12			Stationsarbete i temat	58
Betoning på innehåll		2.2 En ny grupp börjar i språkbad	36	Samling i temaarbete	60
– språkmedvetenhet	13	Att lära känna varandra	39	Språklig planering i temaarbetet	61
Kultur och språklig identitet	14	Bekant är tryggt	39	Lärområden och temaarbete	63
		Rutiner skapar trygghet	41		
1.2 Tidigt språktillägnande i språkbad	15	Fri och ledd lek	42	3.3 Andra språkmedvetna arbetsmetoder	68
Språklig färdighet och kognitiv mognad	17	Språkbad i grupper med barn i olika åldrar	43	Sånger	68
Individuell andraspråksutveckling	18			Rim och ramsor	73
Modersmålets roll i svenskt språkbad	23	2.3 Daghemmets lärmiljöer – maximera språkbadsspråket i lärmiljöerna	44	Rimpar	76
				Rimdetektiv	77
1.3 Många språk i språkbad	27	2.4 Den tvåspråkiga närmiljön lockar till språk	48	Böcker	77
		Kontakter med närmiljön	49	Ritsagor	79
				Sagopåsar	80
				Dramatisering av berättelser	80
				Didaktiska sagor	81
				Sagokort	81
				Leka med språket: knasiga meningar och berättelser	82
				Idébank och vidareläsning	85



Inledning

Framför dig har du en uppdaterad upplaga av de klassiska fyra kompendierna som har flitigt använts inom fortbildningar som berört arbetssätt inom språkbadet. De gavs ut av fortbildningscentralen vid Vasa universitet (senare Levón-institutet) under åren 1995–2005 och ligger nu som grund till handboken **Språkpärlor – för daghem och förskola i språkbad**.

I handboken har de gamla kompendierna uppdaterats och kopplats till de nyaste läroplanerna, men huvudsyftet förblir det samma som det alltid varit: att erbjuda grundläggande kunskap och material om språkbadsundervisning för lärare inom småbarnspedagogiken, för förskollärare och för lärare som jobbar med nybörjarundervisning.



Behovet för en uppdaterad handbok uppstod i samband med fortbildning av språkbadslärare. Under perioden 2018–2019 ordnades fortbildningsprojektet Språkpärla i samarbete mellan Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier och Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi. I fortbildningen aktualiserades utvecklingen av barns språkliga färdigheter och identitet genom en djupdykning i hur man utvecklar språkmedvetna och språkstimulerande arbetssätt. Målgruppen för fortbildningen var alla som arbetar inom småbarnspedagogik och förskola. I den fjärde och sista modulen stod språkbad och språkberikad småbarnspedagogik i fokus. I planeringen av innehållet för modulen bestämdes det att projektet förverkligar ett antal korta undervisningsfilmer om språkbadsundervisning. Filmerna behövde ett kompletterande material som behandlar hur man utformar språkmedvetna temahelheter där språket (eller språken) lyfts medvetet fram. Vi vill rikta ett speciellt tack till deltagarna i fortbildningsprojektet Språkpärla som under kursen utarbetade egna temahelheter och gav oss lov att använda valda delar av sina alster för handboken.

Fortbildningen Språkpärla är en bland de många fortbildningar som fokuserat på språkmedvetenhet och tidig språkinläring under de senaste åren. I de förnyade styrdokumenterna för småbarnspedagogiken, förskolan och den grundläggande utbildningen öppnades nya möjligheter (och skyldigheter!) att berika barnens vardag språkligt. Styrdokumenterna möjliggör verksamhet på två språk i olika former. Utbildningsstyrelsen och Undervisnings- och kulturministeriet har initierat fortbildningsåtgärder inom området. Tack vare satsningarna har kommunerna modigt satsat på olika former av verksamhet på två språk. Handboken kan fungera som en inspiration till alla som jobbar med olika former av småbarnspedagogisk verksamhet på två språk. Det gemensamma för dessa former är synen på funktionell språkinläring och kollaborativt lärande. Tanken är att man lär sig tillsammans. Det som skiljer de olika verksamhetsformerna åt är bland annat andelen undervisning på de olika språken, språkens närvaro i närmiljön och principerna för språkval. I den här handboken ligger fokus på tidigt fullständigt språkbad enligt beskrivningarna i styrdokumenterna.

I handboken avser vi med

- **SPRÅKBADSUNDERVISNING.** Sådan undervisning som definierats i **Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018**, i **Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014** och i Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014.
- **SPRÅKBADSSPRÅK.** Det språk som barnen lär sig som sitt andraspråk.
- **ANDRASPRÅK.** Också språkbadsspråket dvs. det språk som barnen lär sig i språkbad.
- **MODERSMÅL.** Verksamhets- eller undervisningsspråket på daghemmet, i förskolan eller i skolan, och det är vanligen barnets förstaspråk.
- **PERSONAL.** Daghemmets personal.
- **LÄRARE.** Daghemmets undervisande personal, pedagogerna.

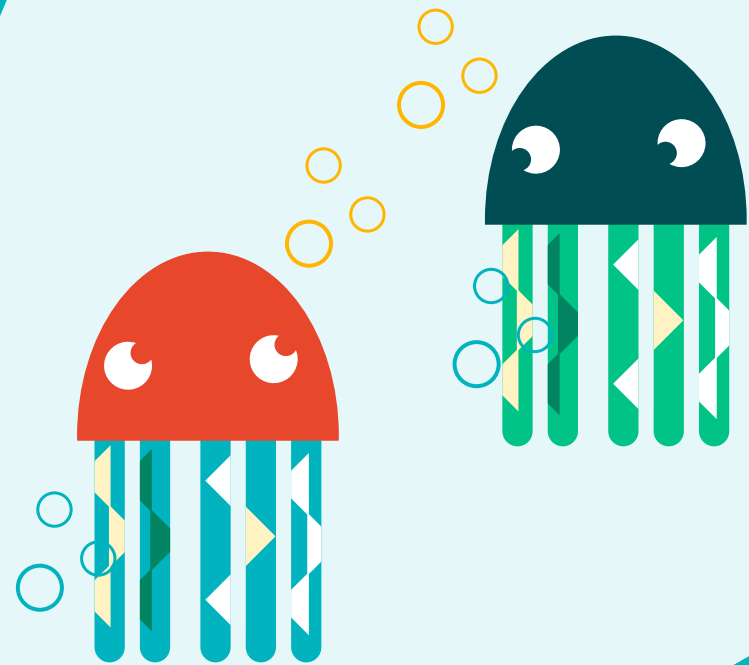
Uppdateringen och revideringen av kompendierna har möjliggjorts tack vare finansiering av Undervisnings- och kulturministeriet.

Vasa 27.4.2020

Information om kompendierna som ligger som grund för denna publikation:

- Grandell, Citha, Nina Hovi, Britt Kaskela-Nortamo, Karita Mård & Tina Young (1995). **Metoder och material som stöder språkanvändning i språkbad. Arbetssätt och undervisningsmetoder i språkbad.** Kompendium 1.
- Grandell, Citha, Nina Hovi, Britt Kaskela-Nortamo, Karita Mård & Tina Young (1995). **Temaundervisning och stationer i språkbad. Arbetssätt och undervisningsmetoder i språkbad.** Kompendium 2.
- Björklund, Siv, Martina Buss, Marita Heikkinen, Christer Laurén & Harriet Vesimäki (1996). **Språkbadselevs möte med närmiljön. Arbetssätt och undervisningsmetoder i språkbad.** Kompendium 3.
- Björklund, Siv, Britt Kaskela-Nortamo, Maria Kvist, Harriet Lindfors & Mira Tallgård (2005). **Att uppmuntra till språk i språkbadsgrupper.** Kompendium 4.

1 Varför språkbud i Finland?



Finland är ett flerspråkigt land med en gedigen erfarenhet av språkbadsundervisning i nationalspråken svenska och finska. Språkbad spelar en viktig roll i det finländska samhället genom att upprätthålla och uppmuntra positiva upplevelser av de nationella språken. En tidig start för språkinlärning och rika möjligheter till betydelsefull, äkta interaktion har

” **Genom att planera in mångsidiga och spännande kommunikationssituationer ger pedagogerna barnen rikligt med möjligheter att använda och utvecklas i sitt andraspråk samtidigt som barnen skapar minnen för livet.**

spelat en central roll i språkbadet alltsedan språkbadet startade i Kanada på 60-talet, och senare i Finland i slutet av 80-talet. Tanken med språkbadet är att erbjuda barnen en trygg och inspirerande miljö för att utveckla sina språkkunskaper både i finska och i svenska, även om den språkliga miljön hemma skulle vara enspråkig eller flerspråkig med andra språkkombinationer. I språkbad arbetar man mål-

medvetet för att ge barnen rikliga tillfällen att använda språkbadsspråket på många olika sätt och i många olika situationer. I forskningslitteraturen har man traditionellt hänvisat till detta med begreppet funktionell flerspråkighet. Barnen undervisas inte i sitt andraspråk i någon traditionell mening, utan språkinlärningen sker huvudsakligen via språkmedveten och språkuppmuntrande pedagogisk verksamhet. Senare, när barnen fortsätter sin utbildningskarriär i språkbadsklasser i den grundläggande utbildningen, stöds språkinlärningen också genom ett mera formellt fokus på språkets struktur och språkriktighet, men inom den småbarnspedagogiska verksamheten ligger fokus på att komma igång med språkförståelsen och den muntliga användningen av språket.

Förutom språkinlärning är det meningen att barnen får insikt i att det omgivande samhället är flerspråkigt. Barnen ska få uppleva glädje i att pröva sina ”språkvingar” även utanför daghemmets och den egna gruppens väggar. Det kan handla om att köpa glass på torget på svenska, eller om att uppleva svenskspråkig barnteater. Kanske erbjuder digitala medier möjligheten att kontakta finskspråkiga grupper i Sverige för en gemensam tvåspråkig

sagostund? Genom att planera in mångsidiga och spännande kommunikationssituationer ger pedagogerna barnen rikligt med möjligheter att använda och utvecklas i sitt andraspråk samtidigt som barnen skapar minnen för livet. Aktiviteterna ute i närsamhället ger barnen ypperliga möjligheter att ta vara på kultur på språkbadspråket.

1.1 Grundpelarna i språkbad

För att anordnare ska kunna kalla sitt undervisningsprogram för språkbad måste vissa grundläggande principer följas. I *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018*, s. 44–45, beskrivs språkbad med följande korta beskrivning:

”Språkbad på finska kan ordnas inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och språkbad på svenska kan ordnas inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Utöver det kan språkbad på samiska ordnas inom såväl den svensk- som den finskspråkiga små-

barnspedagogiken. Tidigt fullständigt språkbad är ett program som börjar i småbarnspedagogiken och fortsätter genom hela den grundläggande utbildningen. Språket i småbarnspedagogiken, undervisningsspråket i förskolan och skolan och det andra inhemska språket eller samiska ska bilda en helhet. Småbarnspedagogiken ska huvudsakligen ske på språkbadspråket. Utvecklingen av barnens modersmål – ett eller flera – ska stödjas i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna. Målet för verksamheten är att var och en i personalen konsekvent använder endast ett språk: antingen språkbadspråket eller det språk som småbarnspedagogiken ordnas på. Barnen ska uppmuntras att använda språkbadspråket, men de ska ha möjlighet att bli förstådda också på sitt modersmål. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och vidare till grundläggande utbildning i form av språkbad.”

I den här texten talas om *tidigt fullständigt språkbad*, vanligen i en kontext med språkbadspråket svenska. Det innebär att språket i småbarnspedagogiken, dvs. dag-



hemmets officiella administrativa språk och verksamhets-
språk, är finska. Barnens modersmål är finska eller något
annat språk än svenska. Språkbadsspråket är svenska, och
småbarnspedagogiken sker huvudsakligen på svenska.
Hänvisningarna till verksamhetsspråk och modersmål syf-

tar således på det finska språket, och hänvisningarna till
språkbadsspråket syftar på det svenska språket (se också
termdiskussionen i inledningen). I de följande styckena
presenteras de övriga grundprinciperna i språkbad mer
detaljerat.



Ett program – andelen språkbadspråk

Det som skiljer språkbadet från många mindre omfattande tvåspråkiga undervisningsformer är att språkbad är ett långvarigt program som sträcker sig från småbarnspedagogik till slutet av den grundläggande utbildningen. De utbildningsanordnare som ordnar språkbad ska i regel se till att språkbadsstigen fortsätter från småbarnspedagogiken och förskolan till grundskolan. Inom småbarnspedagogik och förskola ges språkbadsundervisningen till 100 % på svenska. I grundskolan ökar andelen undervisning som ges på skolans undervisningsspråk (finska) så småningom så att undervisningen på svenska är cirka 50 % fr.o.m. åk 6. Undervisningen på språkbadsdaghem och -förskola har som mål att barnen kan fortsätta i en språkbadsklass i skolan. Detta kräver naturligtvis fungerande samarbete mellan småbarnspedagogik, förskola och skola, speciellt i övergångsfaserna.

Det är att rekommendera att benämningen språkbad används endast i den betydelse som anges i ***Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018***, ***Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014*** och ***Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*** för att undvika missledande benämningar.

När kraven för språkbad inte fylls kan andra benämningar som bättre beskriver den omfattande eller mindre omfattande undervisningen på två språk med fördel användas. Utöver språkbad kan det exempelvis finnas andra tvåspråkiga undervisningsformer inom småbarnspedagogik där man följer principerna för språkbadspedagogik. Dessa programtyper uppfyller inte nödvändigtvis kravet på ett kontinuerligt program från småbarnspedagogiken till slutet av den grundläggande utbildningen. Det är då inte fråga om språkbad även om undervisningsmetoderna kan vara mycket liknande.

Språkbadsbarn och språkbadselever

I början av språkbadet är alla språkbadsbarn på ungefär samma färdighetsnivå gällande språkbadspråket. De flesta av barnen har finska som modersmål, eller åtminstone som ett av sina modersmål. Det är också vanligt att de nya språkbadsbarnen inte har tidigare kunskaper i svenska utöver möjligen några ord och fraser. Det är inget krav på att barnet ska ha just finska som sitt modersmål, utan utgångspunkten är att språkbadspråket är ett nytt språk för barngruppen.

Barnen utvecklas i olika takt i sitt andraspråkstillägnande (läs mera under rubrik 1.2 Individuell andraspråksutveckling), och språkkunskaperna kan visa relativt stora variationer i en och samma barngrupp, trots att alla har börjat från noll. Det är viktigt att personalen tar barnens individuella språkutveckling i beaktande och ger alla barn möjligheter att utvecklas på den egna nivån. Det är naturligtvis en utmaning för personalen i grupper där barn kommit olika långt i sin språkutveckling att å ena sidan tillgodose barns individuella språkliga behov och å andra sidan organisera språkutvecklande aktiviteter för hela gruppen.

Språkens status i samhället

Traditionellt kombineras i språkbud två språk som båda har en stark och uppskattad position i det omgivande samhället. En ytterligare princip är att det oftast är det mindre talade språket i omgivningen som är språkbudsspråket. Detta betyder att språkbudsbarn ofta har sin språkliga bakgrund i majoritetsspråket och de lär sig minoritetsspråket. Språkbud avser att förstärka flerspråkigheten i samhället, inte att minska den. Om språkbud ordnas för barn från olika minoritetsgrupper, är det mycket viktigt att säkerställa

att barnens modersmål har tillräckligt stöd i det omgivande samhället. Ytterligare är det viktigt att poängtera att det inte är fråga om språkbud om exempelvis barn med olika egna modersmål har undervisningsstunder i sitt eget modersmål, eller att de har särskilda undervisningssekvenser med fokus på undervisningsspråket (svenska/finska som andraspråk) i småbarnspedagogisk verksamhet.



Om språkbud ordnas för barn från olika minoritetsgrupper, är det mycket viktigt att säkerställa att barnens modersmål har tillräckligt stöd i det omgivande samhället.

I vissa länder eller kontexter kan språkbudspedagogik användas för att återuppliva eller revitalisera ett hotat minoritetsspråk. I dessa fall har minoritetsspråket inte nödvändigtvis någon stark samhällelig position och språkbudets uttryckliga syfte är att förstärka det hotade språkets position eller antalet talare av det språket. I Finland kan exempelvis språkbud i samiska ordnas.

Frivillighet

Språkbad är ett frivilligt program som vårdnadshavarna väljer till barnet. Det krävs ingen speciell språkbegåvning för att delta i språkbad och det krävs inte heller några andra särskilda förmågor. Om barnet kan delta i vanlig enspråkig småbarnspedagogisk verksamhet så kan barnet även delta i språkbad. Språkbadsbarn har rätt att få stöd för lärande såväl inom småbarnspedagogiken som i den grundläggande utbildningen. Stödet ska dessutom beakta särdragen i tvåspråkig språkutveckling.

Språkbad är även frivilligt för kommuner och städer i det avseendet att utbildningsanordnare kan välja att erbjuda tidigt fullständigt språkbad. Språkbad ordnas vanligtvis i tvåspråkiga kommuner och städer i Finland, men det finns inget krav på att kommunen måste vara tvåspråkig för att kunna ordna språkbad. Att erbjuda språkbad kräver helhetsplanering, så att det finns kapacitet att säkerställa hela språkbadsprogrammet från småbarnspedagogik till förskolan och vidare till den grundläggande utbildningen.

Tvåspråkig personal

Språkbadspersonalen är tvåspråkig, språkmedveten, inspirerande och kreativ. Även om personal som undervisar på språkbadsspråket talar enbart svenska med barnen så måste personalen förstå finska. Speciellt i början av språkbadet är det viktigt att personalen stödjer förståelsen av svenska med hjälp av bilder, gester och ansiktsuttryck. Det är också viktigt med rikligt med upprepningar och fasta rutiner så att barnen kan känna sig trygga trots att de kanske inte ännu förstår allt som sägs.

I *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018* beskrivs den språkmedvetna småbarnspedagogiken som medvetenhet om att språken är närvarande hela tiden och överallt. Alla i personalen ska vara medvetna om att de är språkliga modeller och därmed är det viktigt att uppmärksamma det egna språkbruket. Det är också viktigt att vara medveten om språkanvändningen i kommunikationen med föräldrarna. Mera om kommunikation och interaktion i språkbad i avsnitt 1.2 och 2.1.

Betoning på innehåll – språkmedvetenhet

I enlighet med *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018* ska barnens språkliga färdigheter beaktas och barnen ska också få tid och mångsidiga möjligheter att uttrycka sig i språkligt varierande situationer. I språkmedveten småbarnspedagogik förstås språkets centrala betydelse för barnens utveckling, lärande, kommunikation och samarbete, identitetsskapande och delaktighet i samhället. De som jobbar inom småbarnspedagogiken och som förskollärare har en central roll när det gäller att stödja och stimulera barns språkliga utveckling. Barns språk utvecklas i och genom växelverkan med andra människor och med stöd av den omgivande språkliga miljön. Att kunna uttrycka sig på flera språk har både sociala och intellektuella fördelar. Enligt *Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014* är förskoleundervisningens uppdrag ”att stödja utvecklingen av barnens språkliga färdigheter från en allmän uppfattning om språkets betydelse mot en mera detaljerad förståelse av språkets strukturer och form.” Planen betonar också att ”ge akt på olika språk

stödjer språkmedvetenheten och utvecklingen av mångsidig kompetens med avseende på kulturella färdigheter och kommunikationsförmåga”. (UBS 2018: 32, UBS 2014a: 32–34.)

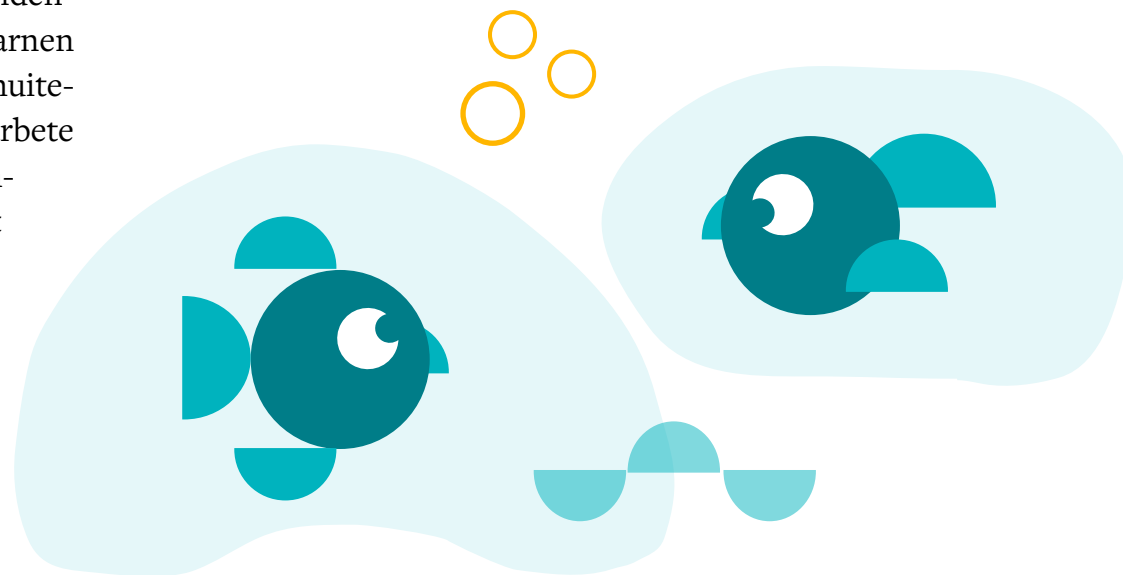
Ibland ställs frågan vad det är som gör språkbadspedagogiken så speciell. Egentligen är språkbadsundervisning precis som vilken bra pedagogik som helst. Barnen ska känna sig trygga och utvecklas som de individer de är. Målen och verksamheten för språkbadsdaghem, förskolor och den grundläggande utbildningen följer samma mål och verksamhetsformer som andra daghem, förskolor och skolor. Det enda speciella är att allt detta görs på ett språk som barnen i gruppen inte behärskar. Det betyder att språkets roll framhävs ytterligare och personalen kan inte ta för givet att barnen förstår vad de säger. När personalen planerar för aktiviteter som hör till de olika lärområdena, exempelvis *Jag och vår gemenskap*, måste de komma ihåg att planera hur aktiviteterna samtidigt stödjer språkinläringen.

Kultur och språklig identitet

Språkbad nyanserar språkbadsbarnets språkliga identitet, eftersom svenska spelar en stor roll i språkbadsprogrammet. Språkbad stödjer barnets finskspråkiga kulturidentitet och inläringen av modersmålet finska tar inte skada av språkbad. Språkbadets syfte är således inte att försöka ändra på eller byta barnets kulturella identitet eller modersmål.

Även *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018* (UBS 2018: 42–43) betonar att det är speciellt viktigt för tvåspråkiga barns språkliga utveckling och identitetsutveckling att båda språken får stöd och att barnen uppmuntras att använda dem. För att främja kontinuiteten i barnens och familjernas kulturarv är aktivt samarbete mellan personal, vårdnadshavare och olika kultursamfund viktigt. Detta stöder också barnens möjlighet att uttrycka sin egen kulturella bakgrund. Samarbete mellan personalen och vårdnadshavare behövs också för att barnens språkliga utveckling på båda språken ska stödjas (se också Modersmålets roll i svenskt språkbad i avsnitt 1.2).

” För att främja kontinuiteten i barnens och familjernas kulturarv är aktivt samarbete mellan personal, vårdnadshavare och olika kultursamfund viktigt.



1.2 Tidigt språktillägnande i språkbad

Svenskt språkbad är ett flerspråkigt undervisningsprogram och hela personalen har ansvar för att barnets språk utvecklas på dess individuella nivå. Både barnets modersmål (ett eller flera) och språkbadsspråket skapar en helhet som stöds i samarbete mellan hemmen och språkbadsdaghemmet. Språkbadsgrupperna placeras vanligen i annars finskspråkiga daghem så att även daghemsmiljön stödjer barnets flerspråkiga kulturidentitet. Med **språkbadsundervisning** avser vi sådan undervisning som definierats i **Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018**, dvs. definitionen på språkbadsprogram (se avsnitt 1.1) samt definitionen på begreppet **undervisning**:

”Undervisningen ska främja barnens lärande och hjälpa dem att bilda sig en uppfattning om sig själva, andra människor och den omgivande världen. I småbarnspedagogiken ska barnen inspireras och motiveras att lära sig nytt samt handledas att använda olika sätt att lära sig. Undervisningen ska stödja och ut-

nyttja barnens naturliga nyfikenhet och lust att upptäcka. Barnens ökande kunskaper, intressen, styrkor och individuella behov av stöd ska beaktas i undervisningen. Därutöver utgår undervisningen från målen för lärmiljöer (kapitel 3.2), mångsidig kompetens (kapitel 2.7) och pedagogisk verksamhet (kapitel 4).” (UBS 2018: 76)

Med språkbadsundervisning menas med andra ord inte regelrätta undervisningssekvenser där språket lärs ut genom traditionella språkövningar. I tidigt fullständigt språkbad fungerar språkbadsspråket som medel i all verksamhet på daghem och i förskola. Språkbadet bygger på antagandet att språkinläring sker effektivast i en meningsfull kommunikation vilket i språkbadet betyder att personalen som jobbar i gruppen använder språkbadsspråket i all kommunikation sinsemellan och med barnen i gruppen. Om språkbadsspråket sägs det att barnen ska **uppmuntras** att använda det, men de ska även bli förstådda på sitt modersmål. Det här ger barnen många möjligheter till att höra och använda språkbadsspråket i gruppen i olika typer av verksamhet under dagen, inte bara i ledd verksamhet utan även t.ex. vid matbordet under lunchen, i samband med fri lek och när de klär på sig ytterkläder.

I *Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014* beskrivs *Tidigt fullständigt språkbud i de inhemska språken i förskoleundervisningen* på följande sätt:

”Språkbud på svenska kan ordnas i finskspråkig förskoleundervisning och språkbud på finska kan ordnas i svenskspråkig förskoleundervisning. Utöver det kan språkbud på samiska ordnas i såväl finsk- som svenskspråkig förskoleundervisning. Tidigt fullständigt språkbud i de inhemska språken är ett program som börjar i förskoleundervisningen och fortsätter till den grundläggande utbildningens slut. Undervisningsspråket i förskolan och i skolan och det andra inhemska språket eller samiska ska bilda en helhet. Förskoleundervisningen ska huvudsakligen ske på språkbudsspråket. Utvecklingen av barnens modersmål ska stödjas i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna. Språkbudsläraren ska konsekvent använda enbart språkbudsspråket. Barnen ska sporras att använda språkbudsspråket mångsidigt, men de ska ha möjlighet att bli förstådda också på sitt modersmål. Barnen ska uppmuntras att bekanta sig med både undervisningsspråkets kultur och kulturen i det

andra inhemska språket eller samisk kultur. Målet med språkbud i de inhemska språken är att ge barnen färdigheter att fortsätta studera på både undervisningsspråket och det andra inhemska språket eller samiska. Genom samarbete mellan förskolan och den framtida språkbudsskolan säkerställs att skolan har tillräcklig information om i vilket stadium av språkutvecklingen de barn som börjar skolan befinner sig i.” (UBS 2014a: 40)

Även i stycket ovan nämns att språkbudsläraren använder enbart språkbudsspråket och barnen ska **sporras** att mångsidigt använda språkbudsspråket (se också avsnitt 1.1). Utöver språket ska barnen också få bekanta sig med kulturen som språket för med sig. Målet är att barnen i språkbud får sådana färdigheter att de kan fortsätta studera på vilket som helst av de två språk som de lärt sig. I övergången till den grundläggande utbildningen talas det om att språkbudseleverna ska **uppmuntras** att använda språkbudsspråket. Uppmuntran att använda språkbudsspråket betonas för att eleverna ska tillägna sig innehållet i de olika läroämnena. (UBS 2014b: 90)



Språklig färdighet och kognitiv mognad

Det är lättare att få till stånd en naturlig kommunikation på andraspråket när avståndet mellan kognitiv och språklig utveckling inte är så stort. Det är också därför som man oftast väljer tidigt språkbud. Ett barn känner inte en likadana frustration som en tonåring när uttrycksmedlen på ett andraspråk inte räcker till för att förmedla ett tankeinnehåll i en kommunikationssituation. Barns språk är mera konkret och situationsbundet och dessutom är barn vana vid att den vuxne själv tolkar och hjälper till ifall man inte förstår varandra.

En kommunikationssituation med en tonåring eller en vuxen nybörjare, som försöker använda sitt andraspråk, känns inte lika naturlig som för ett barn och risken för att en tonåring eller en vuxen förknippar en onaturlig kommunikationssituation på ett andraspråk med misslyckanden, olust och andra negativa känslor är mycket större. Den vuxna andraspråkstalarens medvetenhet om sin otillräckliga språkförmåga sätter hinder i vägen och skapar lätt negativa attityder. För att undvika sådana känslor av misslyckanden hos andraspråkstalaren är det viktigt att motparten i samtalssituationen handlar korrekt. Det räcker oftast inte med att motparten använder samma anpass-

ningsstrategier som används när båda parterna har samma förstaspråk och kommunikationssvårigheter uppstår genom att man t.ex. tolkar varandra fel eller inte hittar det korrekta ordet. För att få till stånd en givande och meningsfull kommunikationssituation på ett andraspråk krävs att motparten är mycket flexibel och lyhörd för talarens kommunikativa intentioner och andraspråksnivå. Talaren och den som lyssnar bör samarbeta och förhandla för att förstå varandra. Barnet som andraspråksinlärare behöver stöttas genom att samtalspartnern fyller i och förtydligar men även upprepar och omformulerar för att barnet ska kunna utveckla sina tankar samtidigt som språkliga aspekter uppmärksammas. Det är viktigt att som samtalspartner tydligt visa när man förstår och när man inte förstår barnet i dess kommunikation på språkbudsspråket. Små positiva ord som **ja** och **okej** tillsammans med en nickning visar att man förstår och hänger med i diskussionen. Att använda sig av ja- och nej-frågor kan ibland fungera som en inledningsstrategi för att få igång ett samtal, men annars kan man stötta barnets språkanvändning t.ex. genom att påbörja en mening åt hen och på sätt påbjuda barnet att fortsätta meningen.

Det naturliga mönstret i kommunikation mellan en- och tvåspråkiga innebär oftast att det är den tvåspråkiga par-

ten som tack vare sin språkfärdighet är flexibel och växlar språk när situationen kräver det. Däremot är valet av språk i kommunikationsmönster med kända parter oftast stabilt när tvåspråkiga parter möts; man har valt ett språk för kommunikationen och håller fast vid detta språk ifall inte nya parter dyker upp i situationen. För att optimalt utveckla barnens andraspråk i ett språkbadsdaghem, måste läraren ge vika för den naturliga instinkten att växla mellan språk.

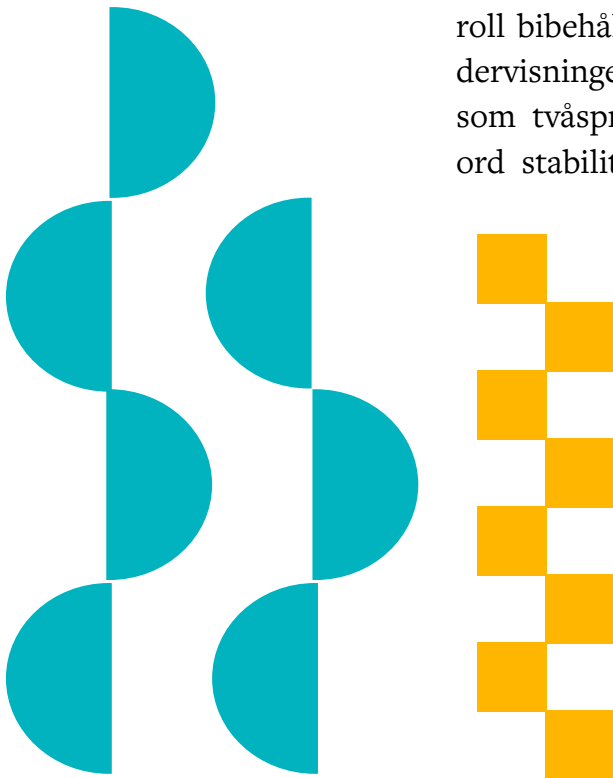
I språkbad har man valt att ge den tvåspråkiga kommunikationsparten (dvs. läraren) en enspråkig roll redan när språkbadet börjar, dvs. då barnen inte alls kan något av det andraspråk de så småningom lär sig. Denna roll bibehåller läraren genom alla nivåer i undervisningen, också när barnen kan betraktas som tvåspråkiga. Man prioriterar med andra ord stabiliteten framom flexibiliteten för att

maximalt utnyttja möjligheterna till språkinläring jämsides med ämnesinläringen. Av samma orsak är det viktigt att förståelsen och gemensamma diskussioner om förståelsen på ett andraspråk får ta den tid som krävs om bara

barnen förstår sammanhanget och kan relatera gammalt till nytt, känt till okänt.

Individuell andraspråksutveckling

Utvecklingen i språkbadspråket varierar från individ till individ trots att man inom forskningen identifierat olika faktorer som kan påverka inläringen. Barnen tillägnar sig språkbadspråket och använder det på olika sätt beroende på sin sociala stil. Barnen har ett individuellt sätt att dra språklig nytta av språkbadsverksamheten när man i verksamheten och undervisningen tar hänsyn till barn som individer. Studier visar att ett barn som är talfört och socialt med höga kommunikativa intentioner tillägnar sig mycket av språkbadspråket i samband med språkligt mindre strukturerade aktiviteter på daghemmet, medan ett barn med lägre kommunikativa intentioner lätt förblir på en lägre nivå i behärsknigen av språkbadspråket. Dessa resultat tyder på att verksamheten bör ha preciserade språkliga mål och en målmedveten språklig planering så att alla barn får en stabil grund i språkbadspråket, som sedan kan byggas ut och bli mångsidigare under den fortsatta språkbadskarriären. Även om barnen har kontakter



med språkbadspråket utanför daghemmet så är det ändå daghemmet som är den huvudsakliga källan till input av språkbadspråket i början av barnens språkbadskarriär.

Ordförrådet hos språkbadsbarnen utvecklas snabbt och detta syns redan i den tidigaste produktionen på språkbadspråket då den framförallt består av ord och fraser.

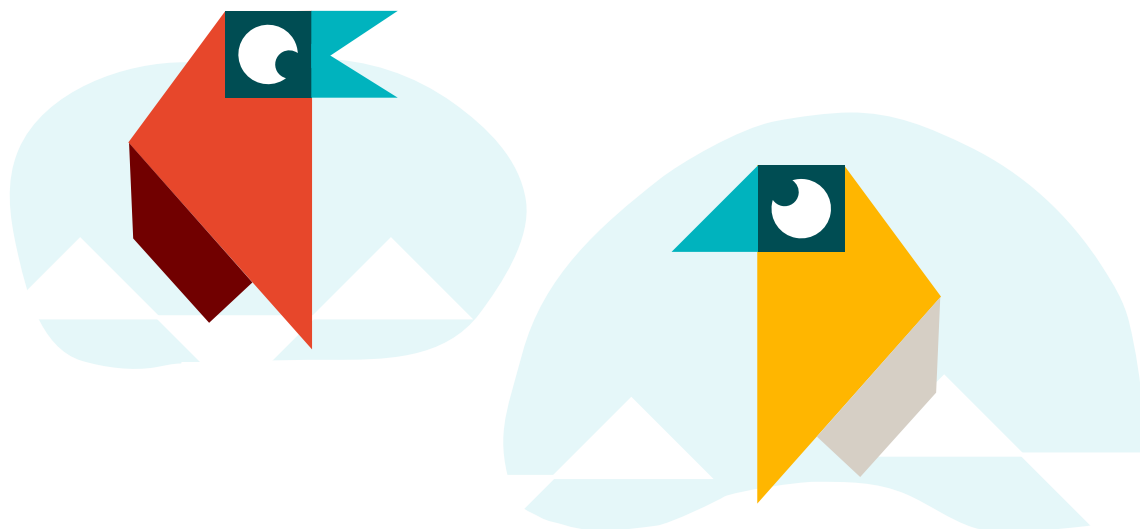
” **Många helfraser är starkt knutna till ett speciellt sammanhang som återkommer som en del av daghemmets dagliga rutiner t.ex. matstunden och tambursituationer.**

Först och främst är det ord och fraser som används inom de kända kontexterna i daghemmet, med andra ord hör de samman med det dagliga livet på daghemmet. De är vanligtvis fasta och används alltid i samma form och i kända situationer. Senare modifieras de till nya kontexter och kan då även ändra form. De första helfraserna som barnen använder på språkbadspråket har ofta en reglerande funktion, de är alltså uppmaningar att börja, avsluta eller följa en rutin. Exempel på sådana är **Städa undan, Klä**

på dig och **Opp o stå**. Även helfraser som har en social funktion, t.ex. artighetsfraser, används i ett tidigt skede av andraspråksutvecklingen av barnen. Exempel på sådana är **Tack för maten** och **Vi ses imorron**. Många helfraser är starkt knutna till ett speciellt sammanhang som återkommer som en del av daghemmets dagliga rutiner t.ex. matstunden och tambursituationer. Den här typen av helfraser ger inte upphov till en språklig dialog, men det förekommer även användning av helfraser som kräver en språklig återkoppling från en annan part, såsom **Vad gör du?**, **Vad är det där?** och **Men vad ska vi göra nu?**

Användningen av helfraser kan ses som ett resultat av att personalen och barnen tillsammans bygger upp situationer där läraren så småningom förser olika företeelser med språkliga uttryck. Övergången från fasta fraser till modifieringar av dem ses som ett led i andraspråksutvecklingen trots att barnen just i det här skedet tenderar att använda förhållandevis mera grammatiskt inkorrekta fraser. Helfraserna är viktiga för barnen att kunna eftersom de hjälper dem att känna igen och genomföra de rutiner som förekommer i verksamheten.

Ett annat tydligt drag i språkbadsbarnens tidiga andraspråksanvändning är kodväxling. Den tidiga kodväxlingen kan ses som ett resultat dels av personalens språkstrategi



i olika kontexter, dels av barnets behov av ett snabbt informationsutbyte. De första kodväxlingarna från finska till svenska har vanligen en tydlig koppling till verksamheten på daghemmet. Kodväxlingen har i början ofta en kompensatorisk funktion där barnet kanske inte alls känner till en motsvarighet på sitt modersmål men det är bekant på språkbadsspråket, barnet kanske inte vet vad ett torkskåp är på finska och kodväxlar i uttryck som *mä paanne torkskäpiin*. I andra sammanhang kan kodväxlingen ha ett samband med en verksamhet som förknippas med språkbadsspråket.

Man har kunnat urskilja två olika situationer där kodväxling förekommer i den tidiga språkutvecklingen hos språkbadsbarn. Den första är när barnet har ett omedelbart kommunikationsbehov och kanske förväntar sig en reaktion på kommunikationen. Kodväxling sker lätt just i sådana situationer där barnet har ett stort kommunikationsbehov och där hen förväntar sig en reaktion på behovet, vanligen av personalen på daghemmet. Många sådana exempel förekommer i tambursituationer t.ex. i uttryck som *Pitäisikö laittaa regnjackan päälle?* och *Mössan on taskussa*. För barnet är det viktigt att skapa en ömsesidig förståelse snabbt och effektivt för att hen ska kunna fortsätta med den verksamhet som just då är aktuell eller för att interaktionen ska fungera. I andra situationer där kodväxling förekommer är kommunikationsbehovet inte lika omedelbart. En typisk situation är den som förekommer vid matstunden när det är vanligt att man sitter i mindre grupper och vid bordet även sitter någon ur personalen. Situationen kan ses relatera till barnets behov att t.ex. få rätt mat serverad, men även till annan diskussion kring maten. Då kan kodväxlingen komma till uttryck i fraser där barnen diskuterar kring

maten, exempelvis *Montako potatista sä otit?* Som framgår av exemplen ovan är det vanligtvis substantiv som kodväxlas till svenska i den tidiga språkutvecklingen.

Utöver kodväxling är *translanguaging* ett begrepp som ofta förekommer i flerspråkiga sammanhang. Begreppet *translanguaging* eller *transspråkande* (även *kors-språkande*) kan spåras till begreppet *languaging* eller *språkande*. Språkande innebär att varje individ har olika resurser som deras språkliga repertoar består av. I interaktion kan den gemensamma förståelsen stödjas genom användning av språkliga, kroppsliga och materiella resurser. Språkande är framför allt en social process där individen strävar efter att förmedla betydelser för att nå meningsfulla mål. Resurserna som används i språkande kan komma från olika språk. Med ordet *trans* syftar man på överskridande av socialt konstruerade språkssystem genom social interaktion. Begreppet translanguaging härstammar från flerspråkig pedagogik i Wales där idén var att innehåll kan förstås djupare när det bearbetas på flera språk. Translanguaging kan till exempel syfta på en inlärningsituation med flerspråkiga barn där flera språk används simultant och flexibelt.

Ideologin bakom begreppet translanguaging är att alla språk uppskattas likvärdigt och att språkliga hierarkier

motarbetas. Detta innebär att språk inte indelas i fack och att inte endast ett språk tillåts användas t.ex. i inläringen och det andra på rasten. I praktiken kan språkens likvärdighet och uppskattning av olika språk visas genom att barn tillåts använda olika språk överlappande i all interaktion. När barnen tillåts använda hela sin språkliga repertoar kan hen flexibelt förmedla förståelse, skapa mening, inkludera eller exkludera andra i samtal samt uppvisa sitt kunnande. En öppen och tillåtande attityd mot alla språk kan också underlätta att engagera familjerna i verksamheten. Det bör ändå hållas i åtanke att läraren inte aktivt bör uppmuntra barnen till att använda sitt förstaspråk som ersättning för andraspråksinläring utan hellre som ett stöd. Utöver ett stöd kan transspråkande ses som strategiskt användande av alla resurser som barnet har.

Skillnaden mellan kodväxling och translanguaging är att inom kodväxling växlar individen mellan olika språkliga system och inom translanguaging ses språken inte som parallella system utan istället inlemmas ett språk till det språk som individen redan har.

Att språkbadsbarnen är individer syns även i deras språkliga utveckling och i användningen av språkbads-språket. Barn tillägnar sig ett nytt språk och använder det på olika sätt. Studier med barn i småbarnspedagogiken och

i förskolan har visat att olika sociala stilar (tystlåtna eller talföra barn) påverkar produktionen av språkbadspråket samtidigt som det kan ha olika funktioner för olika barn. En del barn visar att de inte har ett behov av att använda språkbadspråket på samma sätt som sitt modersmål, medan andra redan i ung ålder har höga kommunikativa intentioner i språkbadspråket. Barn har olika sätt att dra språkligt nytta av språkbadsverksamheten på daghem och personalen behöver således ta hänsyn till detta genom en språkligt målmedveten planering så att alla barn främjas språkligt av verksamheten. Barnens språk bör utvecklas på daghem och i förskola så att de har en stadig bas för ett funktionellt språkbadspråk som sedan kan byggas ut under den fortsatta språkbadskarriären.

Under de första månaderna i en språkbadsgrupp förlitar sig barnen på den aktuella situationen och betar sig enligt den. Barnen har antagligen erfarenheter av likadana vardagliga situationer från förr och därför är de inte fullständigt beroende av de språkliga instruktionerna. I många fall gissar de sig fram och speciellt i början kontrollerar de självan att de förstått rätt.

Under den andra terminen i språkbad uppvisar barnen en bredare förståelse av vad läraren säger samt visar också tydligare om de inte förstår något. I början fokuserar

barnen ofta på lexem (lexikala morfem) som liknar dem i förstaspråket. Det är också typiskt att barnen korrigerar vuxna eftersom de upplever att den vuxna har använt ”fel” ord eftersom ordet liknar ett ord på barnets förstaspråk men har en annan betydelse som inte passar i situationen. I början återanvänder barnet ofta lexem som hen lärt sig i daghemsmiljön inom ramen som förstaspråket utgör.

Under den andra terminen och andra året i språkbad börjar barnen i större grad återanvända lexem och grammatiska strukturer. Barnets konstruktioner är ofta andraspråksenliga. Återanvändning har visat sig vara en viktig del av andraspråsutvecklingen, speciellt i utvecklingen av den produktiva förmågan.

Barnen använder olika kreativa lösningar för att kommunicera på svenska. I ett substantivtest där barnen inte visste det rätta ordet använde de olika strategier (Vesterbacka 1991). Det vanligaste svaret var att inte alls ge något svar, att ge finska motsvarigheten eller att själv konstruera svenska



” En vanlig svarstyp var också att ange närliggande förvrängningar av stimulusordet t.ex. **smask** istället för **mask**, **slock** istället för **slott** och **föraply** istället för **paraply**.

ord t.ex. **hundskopp** (koirankoppi), **pip** (piippu), ankur (ankkuri) och silt (silta). En vanlig svarstyp var också att ange närliggande förvrängningar av stimulusordet t.ex. **smask** istället för **mask**, **slock** istället för **slott** och **föraply** istället för **paraply**. En del av svaren innehöll också inflytande från förstaspråket (finska) speciellt i fall där konsonanter bytts ut mot andra eller då initialkonsonanter fallit bort t.ex. **räd** istället för träd, **bort** istället för port, **viol** istället för fiol och **pik** istället för spik. Också direkta fel förekom även om de var mer sällsynta, t.ex. nyckelpiga istället för fjäril. Eleverna hittade också på egna fungerande ord på svenska så som **hundens hem**, **hundhem**, **hundbo** eller **hundskåp** istället för hundkoja. Istället för fiskhåv föreslog eleverna t.ex. **fjärilpåse** och för vulkan **brandberg**.

Överlag förekommer det många varianter i språkbadsbarnens böjning av verb (t.ex. drickar, simmer, hop-

per, gråtar, sovar) och i ändelser när de böjer substantiv (t.ex. boker, bokor, bokar, sänger, flicker/flickar, bananar). Språkbadsbarn kan också ha utmaningar med prepositioner. Även placering av nekningsord kan orsaka bekymmer, vilket kan bero på att finskan har fri ordföljd jämfört med svenskan som har fast ordföljd. Detta är inte enbart språkbadsbarnens problem utan också svenskspråkiga barn hade utmaningar ifråga om rätt placering i de test som gjorts.

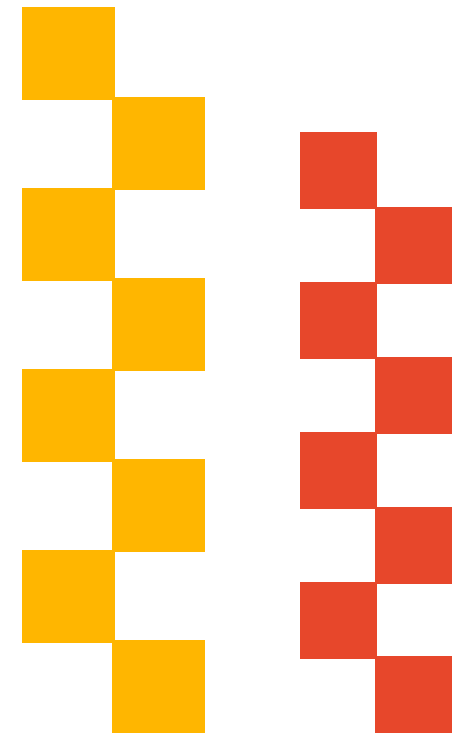
Modersmålets roll i svenskt språkbud

Det är en fördel att barnen i språkbadsdaghem (som följer tidigt fullständigt språkbudsprogram) har likartad kulturell och språklig bakgrund. Det betyder att de (oftast) har ett gemensamt förstaspråk som också pedagogerna förstår. Även om barnen inte alltid skulle förstå det pedagogerna säger är det ändå viktigt att pedagogerna förstår barnen. Det är också viktigt att barnen förstår varandra och därmed kan konstruera gemensamma tolkningar på sitt förstaspråk. Ett gemensamt förstaspråk ger resurser att bidra till kollaborativ inläring, dessutom kan barnen använda sina individuella sätt att lära sig och engagera sig i varandras sätt att lära sig. Speciellt i början av språkbudet utgör förstaspråket en

ram för användning av svenska. Då kopplar barnen ofta de svenska orden in i finska yttranden. Under det andra året använder barnen redan mera svenska ord och längre sekvenser. Möjligheten att delta på förstaspråket ger utökade resurser att delta även på andraspråket.

Trots att man i språkbud eftersträvar en naturlig kommunikation på språkbudsspråket genast från första dagen i språkbud, så är kommunikationen på svenska inte lika automatiserad som kommunikationen på finska för nya språkbudsbarn. Detta är naturligt eftersom språkbud börjar i ett skede då barnets förstaspråk redan utvecklats märkbart. I ett tidigt språkbud enligt kanadensisk och finsk modell bör barnet vara åtminstone tre år gammalt innan språkbudet påbörjas. Vid denna ålder är avståndet mellan den åldersenliga kognitiva mognaden och språket inte stort och barnet lär sig snabbt det konkreta andraspråk som behövs för att uttrycka ens tankar. Den kognitiva nivån och språket går sedan hand i hand och målet är att låta det ömsesidiga beroende som råder mellan kognition och språk bli lika naturligt för språkbudsbarnet när hen använder sitt andraspråk som när hen använder sitt förstaspråk. Forskning visar att de båda språken stödjer varandra, och i förlängningen stöttas utvecklingen av ett språk även utvecklingen av följande språk.

I *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018* och i *Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014* sägs att utvecklingen av barnens modersmål, vilket kan vara ett eller flera språk, stöds i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna. Här har alltså vårdnadshavarna en viktig roll, vilket är något som personalen och vårdnadshavarna behöver diskutera. Speciellt viktig kan vårdnadshavarnas roll anses vara under tiden i småbarnspedagogiken och i förskolan samt under de första årskurserna i skolan när verksamheten huvudsakligen sker på språkbudsspråket. När målet för verksamheten diskuteras lyfts det fram att personalen konsekvent ska använda endast ett språk, vilket är antingen språkbudsspråket eller det språk som småbarnspedagogiken ordnas på. I *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014* sägs det att lärarna/personalen ska vara språkmodeller för antingen språkbudsspråket eller skolans under-



visningsspråk. Barnen behöver få höra och använda språkbadspråket i olika funktioner och i olika kontexter, och tryggheten att förknippa en lärare med ett språk gör att barnen vet när det förväntas att de använder språkbadspråket eller det språk som småbarnspedagogiken ordnas på alternativt skolans undervisningsspråk. I småbarnspedagogiken ska barnen uppmuntras att använda språkbadspråket, men planen understryker att de ska ha möjlighet att bli förstådda även på sitt modersmål.

Genom att känna till barnets språkliga vardag kan personalen stödja barnets språkutveckling, samtidigt som personalens tvåspråkighet gör att de kan reagera på barnens svar på förstaspråket på ett helt annat sätt än om personalen inte skulle förstå finska. Följderna är bl.a. att personalen kan fortsätta med verksamheten enligt den respons barnen ger på finska och också följa upp deras verbala initiativ och utvidgningar. Samtidigt förkortar detta avsevärt den tid som måste ägnas åt så kallade *betydelseförhandlingar* på svenska, eftersom läraren kan följa upp barnens kommentarer på finska. Detta ger naturligtvis också trygghet åt språkbadsbarn när de under de första gemensamma veckorna i språkbad inte ännu har lärt sig svenska.

En risk kan naturligtvis också vara att barnens ansträngningar att tala svenska inte blir så stora. Barnen vet att de

vid akuta kommunikationsbehov alltid kan ty sig till finska. Det finns alltså en risk för att språkbadsbarnen blir passivt tvåspråkiga, dvs. de blir vana vid att fungera i en tvåspråkig verklighet där de två språken används så att personalen använder svenska, barnen finska och kommunikationen fungerar. Tyvärr är det ändå sällan som det omgivande samhället och barnens närmiljö fungerar lika tvåspråkigt. En funktionell tvåspråkighet innebär alltså att språkbadsbarnen bör bli aktivt tvåspråkiga och den aktiva tvåspråkigheten måste läras in i en sådan undervisningsmiljö att det är möjligt för barnen att uppnå målet.

” **I strävan att få aktivt tvåspråkiga barn är det viktigt att personalen använder sådana arbetsformer att allt lärostoff kopplas direkt till svenska, dvs. att barnen ”tänker” på svenska.**

I strävan att få aktivt tvåspråkiga barn är det viktigt att personalen använder sådana arbetsformer att allt lärostoff kopplas direkt till svenska, dvs. att barnen ”tänker” på svenska. Det blir jobbigt och tidskrävande för barnen om

de alltid går via finskan och mer eller mindre översätter från finska till svenska innan de kan reagera på svenska. Risken för *interferens* (negativ påverkan) från förstaspråket blir också mycket större. Av denna orsak väljer personalen att först introducera ett begrepp på svenska (exempelvis *ett äpple*) innan de visar en bild, eftersom en ensam bild utan tillräckligt stöd på andraspråket leder till att barnen kopplar ihop bilden med ord i sitt modersmål. På liknande sätt introduceras inte enbart konkreta begrepp utan också abstrakta begrepp (t.ex. *demokrati*). I stället för att ge den språkliga motsvarigheten på finska berättar läraren med olika exempel, förklaringar och omskrivningar vad begreppet innebär.

1.3 Många språk i språkbud

Dagens finländska samhälle är flerspråkigt och mångkulturellt. *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018* förutsätter att barnen blir bekanta med mångfald i dess olika former och deras nyfikenhet på flera språk uppmuntras. Språkbadsundervisningen är redan i sig ett ypperligt sätt att fylla de krav som ställs på dagens språkmedvetna småbarnspedagogik. Enligt planen innebär en språk- och kulturmedveten småbarnspedagogik att ”olika språk, kulturer och åskådningar knyts samman till en del

av den småbarnspedagogiska helheten”. I det vardagliga arbetet kan det vara lätt att glömma mångfalden utanför språkparet finska och svenska. Ibland kan personalen också fundera på vilka möjligheter de har att ta in andra språk och andra kulturer i språkbadsdaghemmen, eftersom personalen bör vara en god språkmodell för svenska och konsekvent uppmuntra användningen av svenska med barnen (läs mera om personalens språkbruk i avsnitt 2.1). Det kan vara tröstande att få veta att

även språkbadsbarns intresse för olika språk och kulturer kan stöttas. Det är självklart tillåtet, och dessutom starkt att rekommendera, att även andra modersmål än finska uppskattas och får synlighet på daghemmet. Detta kan förknippas med lärområdet Språkens rika värld i *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018* (UBS 2018: 42). Läs mera om lärområden i avsnitt 3.2.

Andra språk kan också synliggöras genom att samvaron med de finska grupperna i daghemmet, förskolan eller skolan organiseras så att grupperna får tillfällen att höra varandras språk t.ex. i matsalen och på rasterna. Ibland kan även andra grupper än språkbadsgrupperna inkluderas i någon verksamhet i svenska allt enligt den nya läroplanens anda. Även om språkbadsgruppen är bara en grupp så påverkar dess förekomst i daghemmet, förskolan och skolan hela verksamhetsmiljön.

Småbarnspedagogik som ordnas på två språk har som syfte att erbjuda en mångsidigare språkpedagogik (än i enspråkig småbarnspedagogik) och ta till vara den sensitiva perioden för tidig språkinläring. En flerspråkig miljö ska väcka den språkliga nyfikenheten hos barnen och väcka deras lust att experimentera. Syftet är också att barnen får en grund för livslångt språklärande. (UBS 2018: 53)

” Föräldrar med flera språk i bagaget kan man bjuda in för att berätta om sina språk och sina erfarenheter av olika kulturer och länder.

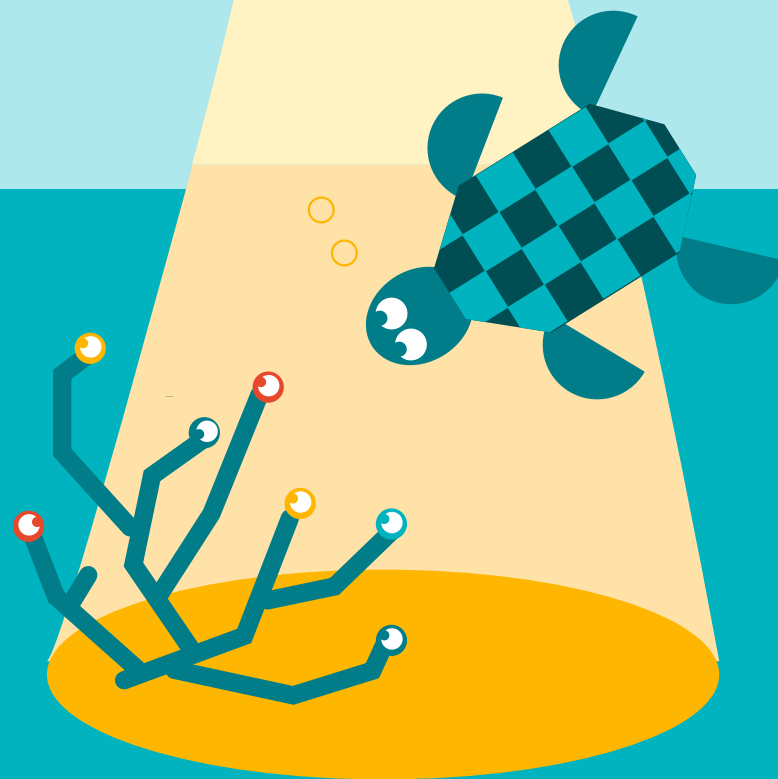
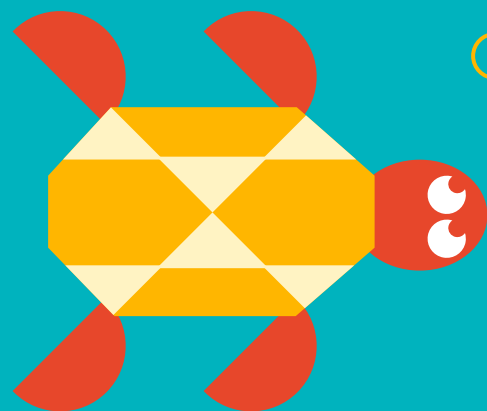
Samarbete med vårdnadshavarna stödjer den språkliga utvecklingen hos barnen och deras mångsidiga språkmiljö. Samarbete med vårdnadshavarna är också viktigt för att synliggöra språklig och kulturell mångfald. Detta bidrar även till utvecklingen av barnens språkliga identitet. Olika delområden som stödjer barnens utveckling av den språkliga identiteten är kommunikationsfärdigheter, språkförståelse, muntlig språkfärdighet, språklig uttrycksförmåga, verbalt arbetsminne och ordförråd samt språklig medvetenhet.

Tillsammans med barnen kan man åka på en låtsasresa till olika spännande länder och lära sig några ord på olika språk, man kan smaka på mat från olika länder och kulturer. Vad äter de männe i Danmark när de äter *smørrebrød*, eller i Norge när de äter *varme pølser innrullet i lompe*? Föräldrar med flera språk i bagaget kan man bjuda in för att berätta om sina språk och sina erfarenheter av olika kulturer och länder. Det att personalen är en god språklig

modell för det svenska språket betyder alltså att personalen huvudsakligen ska tala svenska med barnen. Däremot betyder det inte att alla andra språk är strikt förbjudna. Användningen av finska ska naturligtvis hållas på ett minimum, eftersom barnen hör det i många andra sammanhang. Andra språk kan däremot användas för pedagogiska ändamål och för att fånga upp barnens intresse för språk. Syftet med att framhäva andra språk ska ändå inte vara att översätta så kallat ”svårt innehåll” för barnen.



2 Verksamhets- miljön i språkbad

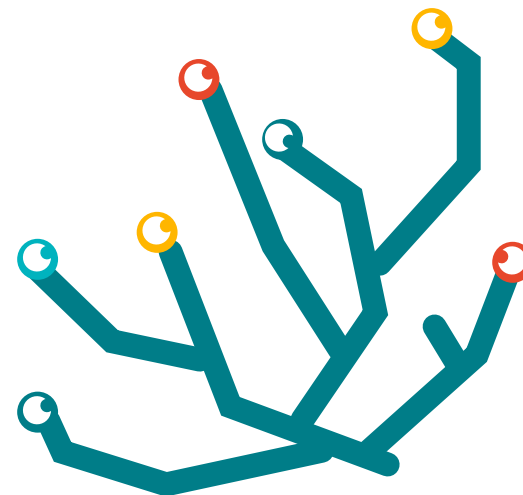


Det är viktigt att man har ett fungerande samarbete mellan lärarna, familjerna, den övriga personalen och andra samarbetspartner i språkbadet. För vårdnadshavarna kan det vara viktigt att poängtera att barnen får använda finska i språkbad och att språkbadspersonalen förstår finska fastän de använder enbart språkbadsspråket med barnen. När barnen via föräldrarna är införstådda med detta är det lättare för dem att starta i språkbad och känna sig trygga där.

Övrig personal som finns i daghemmet eller i förskolan men som inte ingår i språkbadspersonalen kan också hjälpa till när det behövs. Vissa uppgifter kan till och med fördelas till denna personal ifall man upplever att det är väsentligt att barnen förstår alla delar av budskapet (t.ex. gemensamma regler). Ifall man som lärare upplever att man inte når fram med ett mycket väsentligt och viktigt budskap till ett enskilt barn i början av språkbadet p.g.a. barnets bristande språkfärdighet kan man också få hjälp av den övriga personalen. Målet är dock alltid att man

själv som språkbads-
lärare försöker lösa de
flesta situationer med
hjälpavspråkbadsspråket
– också i början av språk-
badet.

Utöver den övriga personalen finns ett flertal samarbetspartner såsom andra daghem, skolan, hälsovården, specialdagvården, församlingen, företagslivet, den lokala språkbadsföreningen och språkbadsforskare. Var och en av dessa kan stödja språkbadet och visa barnen att det finns ett intresse för språkbadet också utanför lärmiljöerna på daghemmet. Genom att språkbadspersonalen försäkrar sig om att representanter för dessa samarbetspartner använder barnens språkbadsspråk i kontakten med barnen, får barnen flera olika språkmodeller samtidigt som de naturligt får delta i kulturrelaterade sammanhang på sitt språkbadsspråk.



2.1 Kommunikation och interaktion i språkbåd

Med barnen

I språkbåd gäller det för personalen att använda hela sin repertoar av fantasi. Personalen måste kunna bjuda på sig själv med mimik och kroppsspråk och kunna konkretisera. Man ska inte glömma humorn! Det är bra att vara medveten om att barnen kan uppleva något som kunde kallas för en spraktroskel. Efter en tid då barnen lärt sig de viktiga rutinerna och känner sig trygga kan man försöka uppmuntra dem att upprepa och själva använda sprakbadspraket. Använd aldrig tvång! När barnet kommer över sin spraktroskel ökar intresset och motivationen att själv producera språk. Då måste läraren vara beredd att erbjuda barnet möjligheter att använda de kunskaper som hen har. Det gäller för sprakbadslararen att ta vara på den naturliga iver och nyfikenhet som finns hos barnen.

Framför allt i inledningen av sprakbadet hjälper det visuella stödet som personalen använder till att förstärka och göra den språkliga kommunikationen begriplig. Här

kan det som man hängt upp på olika ytor i daghemmets utrymmen komma till hjälp, exempelvis en dagsschema som visualiserar vad som händer under daghemsdagen. Tillsammans med det visuella stödet bör enkla, tydliga instruktioner ges, gärna steg för steg-instruktioner som underlättar forstaelen och inlärningen. En stor del av kommunikationen är också kroppsspråket, vilket betyder att ett tydligt kroppsspråk, såsom ansiktsuttryck och gester, stöder även det forstaelen. För att barnen ska kunna tyda och tolka de olika stöd som läraren ger är det viktigt att de ser dem tydligt. Läraren bör exempelvis fundera hur hen rör sig i utrymmet så att barnen har möjlighet att ta till



Tillsammans med det visuella stödet bör enkla, tydliga instruktioner ges, gärna steg för steg-instruktioner som underlättar forstaelen och inlärningen.

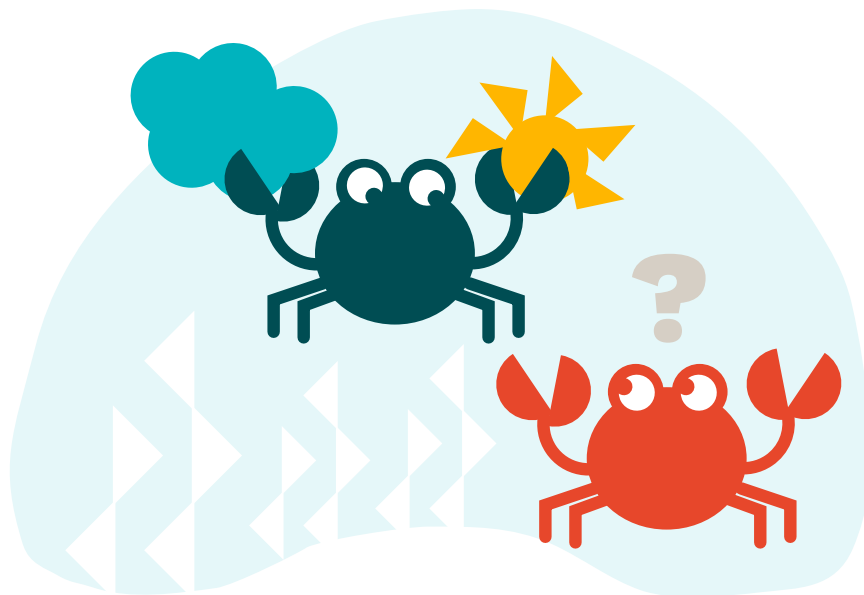
sig av både visuellt stöd men även kunna läsa av lärarens kroppsspråk. Förutom det visuella stödet så krävs även språklig stöttning, exempelvis genom förtydliganden, förklaringar och upprepningar.

En viktig regel i språkbadet är att det är läraren som ska ge barnen den språkliga modell de behöver för att kunna uttrycka sig. Därför är situationer som liknar äkta samtal i daghemmet det viktigaste stödet för barnens muntliga språkanvändning. Det är viktigt att det i dessa sammanhang råder en avslappnad stämning så att alla vågar uttrycka sig. I början kan man uppmuntra till användning av enstaka ord och fraser på språkbadspråket. Så småningom kan man försöka locka fram allt fler inslag av språkbadspråket i barnens yttranden genom att t.ex. vid lämpliga ställen avbryta och kommentera någon sak. Efter det fortsätter barnet ofta på språkbadspråket. För att få längre yttranden på språkbadspråket är frågetekniken avgörande.

För personalen som jobbar i språkbadsgrupper på daghem och i förskola gäller det att uttrycka sig så att man tar i beaktande en god språklig kvalitet. Den karaktäriseras av att man använder sig av specifika och precisa uttryck, men även ger synonymer och ledtrådar. Därtill ger man förklaringar till ord så att språkbadsbarnen kan sätta in dem i en för dem redan välbekant och förståelig kontext.

För att få barnen att använda språkbadspråket i samtal kan personalen fokusera på olika kommunikativa strategier, t.ex. alternera hur hen ställer frågor. För personalen gäller det att hitta en frågestrategi som är på rätt nivå för

att samtalet med barnet eller barnen ska löpa. Ställer man slutna frågor, som **Ska du..., Har du...** eller **Kan du...**, styr man samtalet medan om man ställer mer öppna frågor, så som **Hur..., Hur vet du att...** eller **Kan du beskriva...**, kan man förvänta sig en reflektion om det man samtalar kring. **Nexusfrågor** besvaras alltid med ja eller nej, och är uppbyggda kring om ett subjekt kan knytas till en verbhandling, så som **Simmar Kalle?** Dessa är också rätt enkla och fyller en viktig funktion speciellt under den första tiden då barnen genom dem kan delta i ett samtal på språkbadspråket. **X-frågor** kan liknas med ekvationer där X står för en faktor man inte känner till, exempelvis ett ord eller ett längre resonemang. I början av barnens tid i språkbad är frågeorden **vad** och **vem** de vanligaste, men senare aktualiseras **vilken, var, vart, hur** och **varför**. Den form av frågor som framkallar mest respons på språkbadspråket är de frågor som kallas för **alternativfrågor**. De erbjuder barnen en färdig svarsmodell och ses därmed som en effektiv åtgärd för respons på språkbadspråket. Exempel på alternativfrågor är **Är det mulet eller solsken i dag?** och **Vill du ha ett rött eller ett grönt kort?** Senare kan alternativfrågorna göras mer komplexa och mindre symmetriska. Ett exempel på en mer komplex alternativfråga är när flera led kombineras och leden är osymmetriska, t.ex. **Var**



det en krabba eller en fisk eller en bläckfisk eller vad var det du skulle göra?

Studier visar att nexusfrågor fungerar väl i början av språkbadet men för att skapa en mångsidig användning av språkbadspråket bör andra typer av frågor med tiden användas allt mer. Alternativfrågorna kan också komma att handla om språkets form, exempelvis kan man fundera på vad valet av preposition berättar så som **Hoppar han på båten eller från båten?** Den här typen av alternativfrågor kan väl användas redan rätt tidigt i utvecklingen av språkbadspråket när barnen lärt sig urskilja enskilda element i språket.

För att få barnen att använda språkbadspråket kan man implicit visa att man vill att de uttrycker något på det genom olika markörer som barnen snabbt lär sig tolka. Frågor som **Vad sa du?** och **Vad?** kan fungera som signaler som barnen uppfattar som att de ska byta till språkbadspråket. För att signalerna ska fungera är det viktigt att de är entydiga och målinriktade så att barnen förstår att den vuxna förväntar sig att de ska använda språkbadspråket, alltså det språk som de håller på att lära sig. Barnen utvecklar då snabbt en vana att använda enkla vardagliga uttryck på språkbadspråket, t.ex. att istället för **Minä olen valmis** säga **Jag är färdig**.

Med vårdnadshavarna

Den dagliga kontakten med vårdnadshavarna kan ske på finska eller på språkbadspråket, enligt vårdnadshavarnas önskemål. Vanligtvis använder personalen finska i kontakt med vårdnadshavarna och har då ögonkontakt med dem. Läraren visar med ögonkontakten att hen endast använder finska med den finsktalande vårdnadshavaren. Barnets vårdnadshavare förväntas inte kunna kommunicera på språkbadspråket, och personalen behöver inte agera som

språklärare till de vuxna. Vårdnadshavarna har alltid rätten att få information om sitt barn på daghemmets officiella språk, dvs. på finska. På föräldramöten och under olika samtal med vårdnadshavare talar man vanligtvis finska, eventuellt med några få undantag.

Det är viktigt att vårdnadshavarna känner till vad man gör och hur man arbetar i språkbud, eftersom barnen kanske

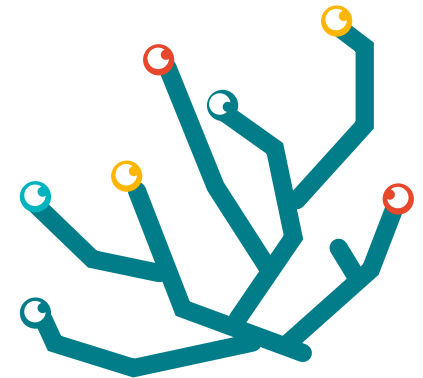
” **Familjen kan under sin gemensamma fritid delta i både finsk- och svenskspråkiga aktiviteter, och kanske kan den årliga semesterresan också göras som en språkresa för hela familjen?**

inte kan berätta och förklara allt för sina föräldrar. Därför är det viktigt att vid det första föräldramötet berätta om daghemmets eller skolans rutiner. Har man möjlighet kan man också illustrera verksamheten genom att visa en film där olika aktiviteter lyfts fram. Dessa kan sedan diskuteras mer detaljerat med föräldrarna om det finns behov för det.

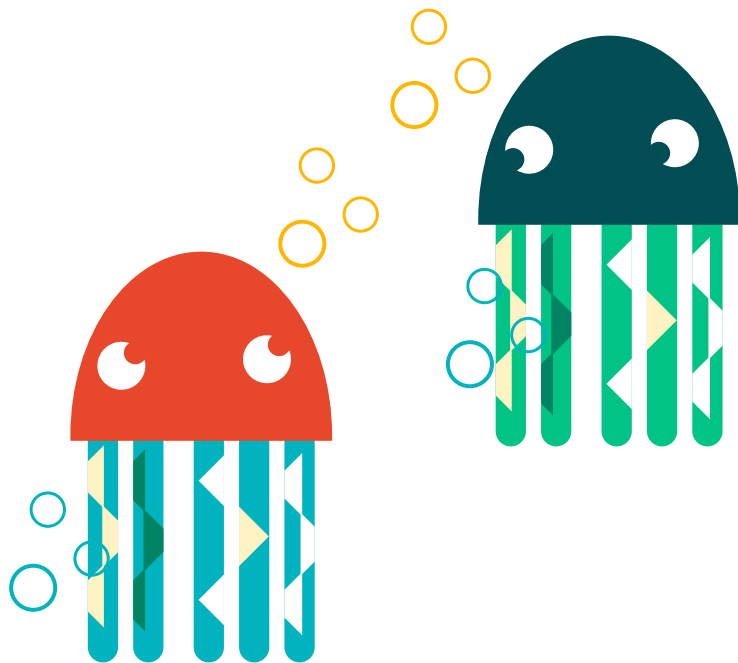
Föräldrarnas uppgift är att de i första hand ska stödja modersmålets utveckling, genom att läsa sagor, lyssna på

och diskutera med sitt barn. Detta utesluter inte att man som förälder också kan stödja och uppmuntra barnet att söka sig till aktiviteter på språkbudsspråket utanför de lärmiljöer som daghemmet kan erbjuda. De aktiviteter som finns i omgivningen på svenska kan dock vara obekanta för många finskspråkiga, så därför kan det vara bra om den informationen förmedlas via daghem och skola. Aktiviteter utanför daghemmet som sker på språkbudsspråket, medverkar till att barnen kan utveckla känslans språk. Fastän språkbudspersonalen inte nödvändigtvis själv deltar i sådana aktiviteter har hen en viktig uppgift genom att visa både barn och föräldrar på de möjligheter som finns samt uppmuntra barnen att själva ta initiativ till att delta i det som erbjuds. Familjen kan under sin gemensamma fritid delta i både finsk- och svenskspråkiga aktiviteter, och kanske kan den årliga semesterresan också göras som en språkresa för hela familjen? (Se också avsnitt 2.5 Den tvåspråkiga närmiljön.)

För att göra barnens första dagar i språkbud trygga kan det också vara bra att be vårdnadshavarna att för-



bereda barnet inför språkbadet genom att de hemma berättar att alla inleder språkbadet på samma villkor och att inget av barnen förstår eller kan det språk som personalen använder (läs mera i avsnitt 2.3 En ny grupp börjar i språkbad).



Kommunikation i undantagssituationer

Det händer att personalen i språkbadsgrupper stöter på situationer där språkbadsspråket inte räcker för att kommunikationen ska fungera. Speciellt svårt blir det när man behöver göra sig förstådd med ett mycket väsentligt och viktigt budskap till ett enskilt barn. Målet är alltid att man själv försöker lösa de flesta situationer med hjälp av språkbadsspråket – också i början av språkbadet. Om man ändå anser att barnet inte förstår budskapet kan man enligt möjligheterna be en vuxen som normalt använder barnets modersmål med hen att komma och hjälpa till. På detta sätt följer man principen om *en person – ett språk*.

Det är möjligt att även själv använda finska i kommunikationen med barnen i undantagssituationer om andra alternativ inte är möjliga. Ett exempel på en sådan undantagssituation där läraren kan behöva ta till barnets modersmål är om barnet befinner sig i en riskfylld situation eller har råkat ut för en olycka. Även i ett sådant fall är det bra att vid ett senare tillfälle återkoppla till situationen och då använda språkbadsspråket.

2.3 En ny grupp börjar i språkbad

Vid grundandet av en ny språkbadsgrupp kan olika kriterier gälla. Vanligen förutsätts att barnets hemort är den ort där språkbadet ordnas, hemspråket eller vårdnadshavarnas modersmål inte ska vara språkbadspråket och att barnet fortsätter i språkbadsgrupp i förskolan och senare i skolan. På olika orter har man olika kriterier, man kan t.ex. prioritera barn som redan har syskon som deltar i en språkbadsgrupp och på så sätt försäkra sig om att det från föräldrarnas håll finns ett intresse för språkbad. Eftersom det inte på alla orter ordnas skolskjuts, behöver man en viss försäkran om att vårdnadshavarna ställer upp med

skjuts till daghem, förskola och skola om så behövs. Om man får en för stor grupp kan det vara lotten som avgör vilka som får delta i språkbadsundervisningen.

Barn som deltar i språkbad har någonting gemensamt redan från första dagen fastän de inte själva kanske inser det där och då. Alla barn startar vanligtvis i samma ålder och saknar förkunskaper i språkbadspråket. Det är något som varje barn upplever i sin egen takt och med den egna familjens stöd. Barnens nya miljö består vanligen av ett nytt daghem, nya kamrater, ny personal och ett nytt språk. Barnet har nödvändigtvis inte tidigare erfarenhet av att vara på daghem med allt som det innebär. Frågor som barn undrar över är *”Vilka nya kamrater får jag?”*, *”Vad händer i daghemmet/i förskolan?”* och *”Var är min plats?”*.

Innan verksamheten börjar kan nya familjer bjudas in enskilt eller i mindre grupper (t.ex. fem familjer åt gången) för att bekanta sig med daghemmet och språkbadet. Familjerna får vara med om en rundvandring och samtidigt får de information om sådant som är viktigt. Vid besöket lägger barnet märke till att läraren pratar familjens hemspråk med föräldrarna och språkbadspråket med barnet. I samband med besöket kan läraren tipsa föräldrarna om att de kan förbereda språkbadet bl.a. genom att tillsammans med barnet läsa om vad Erkki upplever under sitt första år i språkbad i barnboken *Erkki menee kielikylpyyn* (Lähde 2002).

Inför första dagen sätts lappar med namn och symboler färdigt fram t.ex. i barnens klädhyllor och egna sittplatser för att barnen ska känna sig välkomna. Eftersom många barn inte själva vågar begära material eller söka sig fram i början kan material placeras färdigt på borden t.ex. modeller, sagoböcker, teckningstillbehör och färgläggningsbilder. En inledande uppgift i verksamhetsstunden kan vara att färglägga eller rita en bild på daghemmet, som barnet får ta med sig hem och visa efter första dagen. I utrymmet finns tavlor och bilder uppsatta med skojiga motiv. Också texter på språkbadspråket finns upphängda trots att alla ännu inte är läskunniga. Språket är väl visualiserat för att väcka barnens intresse för skriftspråket.

Den första tiden i språkbad kan kanske sägas vara den allra viktigaste för språkbadsbarnen. Man måste kunna skapa en trygg atmosfär med hjälp av ett språk som är obekant för barnen. Personalen ska ge varje enskilt barn tid, men på samma gång försöka svetsa samman barnen till en grupp – skapa det vi kallar för ”Vi-känsla”. Personalen bör försöka etablera personlig kontakt med alla barn så att barnen ser att det går att kommunicera trots att man inte har ett gemensamt språk. Det är viktigt att alla barn blir personligen mottagna med en ”God morgon”-hälsning varje morgon. Då barnet går hem kan det gå till en vuxen och säga ”Hej då. Tack för idag.” Personlig kontakt etableras också under de fria lekstunderna då personalen kan föra enkla diskussioner med enskilda barn om bekanta och konkreta saker. Kommunikationen främjas om personalen hela tiden upprepar på språkbadspråket och bekräftar att hen förstått vad barnet sagt på sitt modersmål. Små ord som ”ja” och nickningar av den vuxne kan förmedla åt barnet att hen har förstått och att hen bekräftar det som barnet har sagt.

Språkbadsverksamheten kan introduceras för barnen på flera olika sätt. Det är möjligt att i allra första början ta hjälp av den finskspråkiga personalen i språkbadsdaghemmet, när man går igenom de viktiga rutinerna i verksamheten.

Det är ändå viktigt att hålla i tankarna att den finskspråkiga personalens uppgift inte är att fungera som översättare mellan barnen och den svenskspråkiga personalen. Barnen ska känna sig trygga även med den svenskspråkiga personalen och kunna lita på att alla vuxna i personalen förstår vad de säger. Ifall man tar hjälp av finskspråkig personal i början är det viktigt att den svenskspråkiga personalen förklarar samma innehåll på språkbadspråket och exempelvis använder bilder som stöd. Samma princip kan användas även senare, om det av särskilda skäl är nödvändigt att använda finska i språkbadsverksamheten med barnen.

” **Barnen kan under de första dagarna ifrågasätta och fundera över varför de redan så invanda rutinerna plötsligt bryts, då deras tidsuppfattning och dagsschema ofta bygger på de fasta rutinerna.**

Det är viktigt att genast från början ha ett klart strukturerat dagsprogram som man noggrant följer. Genom att man varje dag gör samma saker vid ungefär samma tider lär barnet sig vad som ska hända under dagens lopp. Det

är viktigt att barnen först lär sig de dagliga rutinerna eftersom dessa hjälper dem att börja förstå det nya språket. Rutinerna skapar också trygghet. I slutet av den första höstterminen eller en bit in på första vårterminen, när man ser att alla har kommit in i de dagliga rutinerna, kan man ibland börja avvika från det dagliga programmet. Detta kan till en början förvirra barnen, men så småningom blir de vana vid att dagsrutinerna kan skilja sig något från dag till dag. Exempelvis kan detta bli aktuellt när man hoppar över vilan mitt på dagen och kanske istället väljer att gå ut för att njuta av vårsolen. Barnen kan under de första dagarna ifrågasätta och fundera över varför de redan så invanda rutinerna plötsligt bryts, då deras tidsuppfattning och dagsschema ofta bygger på de fasta rutinerna. Om ett tag är har nya rutiner skapats och barnen vänjer sig vid dem, samtidigt som det för personalen öppnar för mer flexibilitet och möjligheter att göra ändringar i dagsrutinerna då barnen redan vet att sådant kan ske och personalen vet att det fungerar.



Vakthunden

Ett barn utses till vakthund. Vakt-hunden sover i mitten med en klocka nära intill. Alla sitter runt i ring. Läraren pekar på den som får smyga och hämta klockan. Alla sätter händerna bakom ryggen och säger:

”Vakna, vakna vakthunden, klockan är försvunnen.”

Vakthunden vaknar och går fram till någon i ringen: ”Voff, voff” skäller hunden. Den som håller händerna bakom ryggen måste visa dem för hunden. Vakthunden skäller vidare i ringen tills hen hittar klockan. Den som har klockan utses till vakthund i nästa omgång.

Att lära känna varandra

Det är viktigt att barnen lär sig allas namn. Det kan man göra genom att varje barn får en egen namnlapp som den vuxne fäster på tröjan. Tillsammans funderar lärare och barn noggrant på hur varje barns namn ser ut och säger namnet. Namnlapparna görs redan innan gruppen inleder sin verksamhet för att förebygga eventuella otrygga situationer eftersom alla ännu inte kan skriva sitt namn. För att öva namnen i gruppen kan exempelvis grupp lekar som innehåller lätta instruktioner hjälpa barnen att lära känna varandra. Exempel på en sådan lek är att barnen kan rulla en stor boll till varandra och säga vad de heter, eller så kan man leka *Vakthunden* (se instruktioner här intill). Även namnsånger hjälper till att lära känna varandra.

Bekant är tryggt

Speciellt i början är det viktigt att sjunga sånger som barnen redan känner till från tidigare på finska. Kända sånger och sånglekar såsom *Björnen sover* (se instruktioner här intill), *Imse Vimse spindel* och *Tumme möter tumme* (instruktioner på s. 69–70), ökar trygghetskänslan hos barn. Även om orden i sången är främmande så är melodin, rörelserna och leken bekant. Andra rörelsesånger som barnen brukar tycka om är *Huvud, axlar, knän och tår*, *Honkey Tonkey* och *Bussvisan*. När barnen känner igen dem vågar de också delta i rörelserna. (Läs mera om sånger i avsnitt 3.3 Andra språkmedvetna arbetsmetoder.)

Sagofigurer som redan är bekanta för barnen på deras modersmål, såsom de från finskan översatta *Sixten och Blixten* (Tatu ja Patu av bilderboksskaparna Aino Havukainen och Sami Toivonen) och *Siri* (Siiri, böcker skrivna av Tiina Nopola), men även kända svenska sagofigurer som *Pelle Svanslös* (sagofigur av Gösta Knutsson) och *Alfons Åberg* (sagofigur av Gunilla Bergström), väcker deras intresse för att följa handlingen i de olika berättelserna också på språkbadsspråket.

Björnen sover

**I leken dansar alla runt i ring.
Björnen ligger i mitten och sover.
Alla sjunger:**

”Björnen sover, björnen sover, i sitt lugna bo. Han är inte farlig, bara man är varlig, men man kan dock, men man kan dock honom aldrig tro.”

På ”tro” rusar björnen upp och försöker fånga någon, som blir björn i nästa omgång.

Rutiner skapar trygghet

En verksamhetsdag inleds och avslutas alltid med samma rutin för att ge barnen en s.k. ram för dagen. Under verksamhetsdagen kan olika aktiviteter också innehålla rutiner (t.ex. musikstunden, morgonsamlingen, rörelsestunden och måltiderna), för att barnen lättare ska känna igen sig i olika aktiviteter. Samtidigt ger en välstrukturerad dag med bekanta aktiviteter och rutiner barnen en möjlighet att förstå innehållet i lärarens tal, eftersom kontexten begränsas till dessa bekanta situationer. Här följer några exempel.

Rutiner på morgonen:

”Go’ morron Kalle!” (läraren tar i hand och hälsar)

”Go’ morron!” (Kalle svarar)

”Hur mår du idag?” (läraren frågar)

”Tack, jag mår bra” (Kalle svarar)

Rutiner vid morgonsamlingen:

”Go’morron allihopa!” (läraren)

”Go’morron!” (barnen)

”Vilken veckodag är det i dag?” (läraren)

”I dag är det måndag” (Lisa)

”Lisa sade: I dag är det måndag. Vi upprepar alla tillsammans.” (läraren)

”I dag är det måndag.” (alla upprepar)

En namnsång kan sjungas för att se vilka alla som är på plats just den här dagen, exempelvis:

Och Sofia är här
och Leo är här,
tänk vad roligt att Venla är här,
och i vårt glada gäng har vi Elias här igen
tänk va roligt att Ella är här
... tänk va roligt att alla är!

Rutiner vid maten:

”Varsågoda, kom och ät!” (två mathjälpare)

”Tack, vad får vi för mat i dag?” (alla i kör)

”Köttsoppa” (mathjälparna)

”Köttsoppa” (alla upprepar i kör)

”och rågbröd med ost”. (mathjälparna)

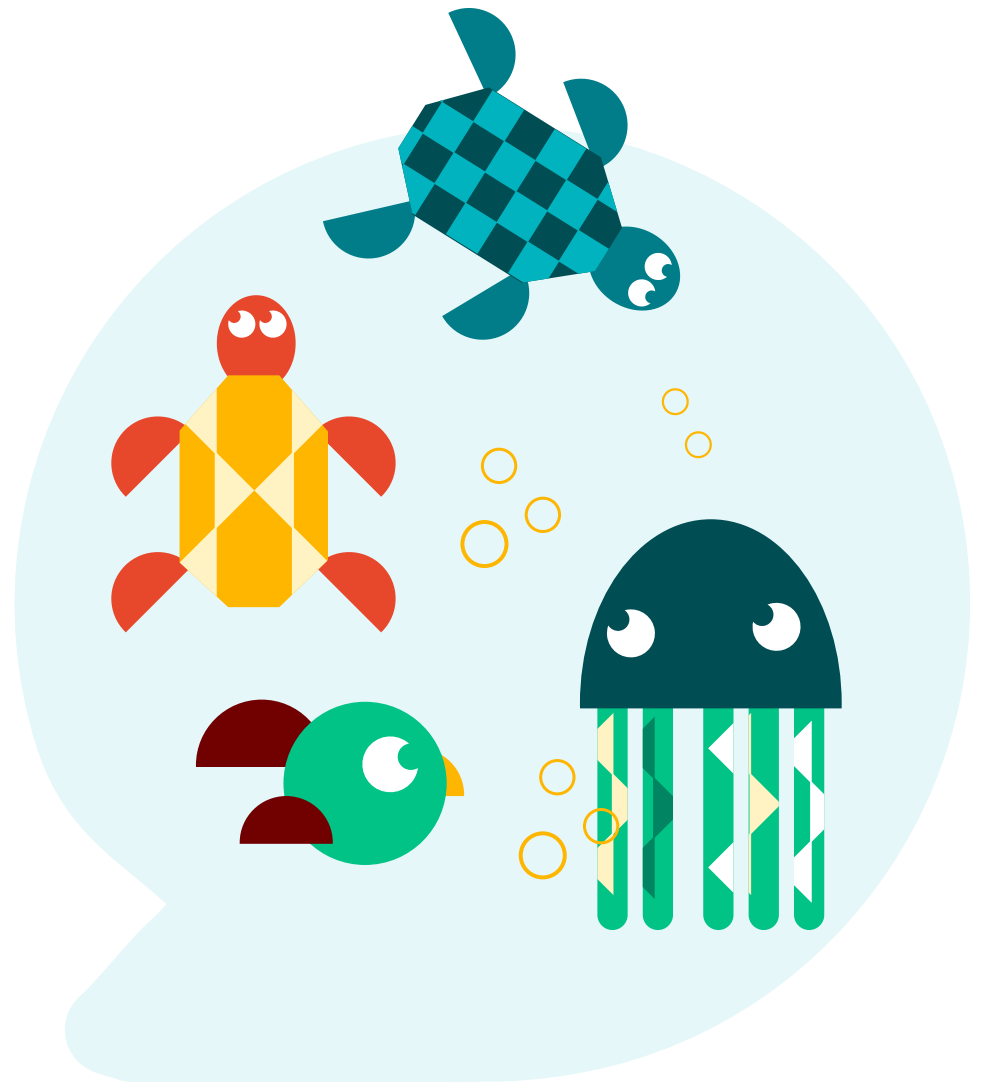
”och rågbröd med ost”. (alla upprepar i kör)

Måltiden kan inledas med en sång, t.ex. ***Klockan kläm-tar vi får mat.*** Uttryck såsom ”Kan jag få...?”, ”Smaklig måltid”, ”Här är ketchup, varsågod!”, ”Tack för maten!”, ”Jag är allergisk mot...”, tillhör rutinfraserna vid matsituationen. Barnens matvanor iakttas och de handleds i hur man använder bestick och då blir också namnen på dem bekanta på språkbadspråket.

Fri och ledd lek

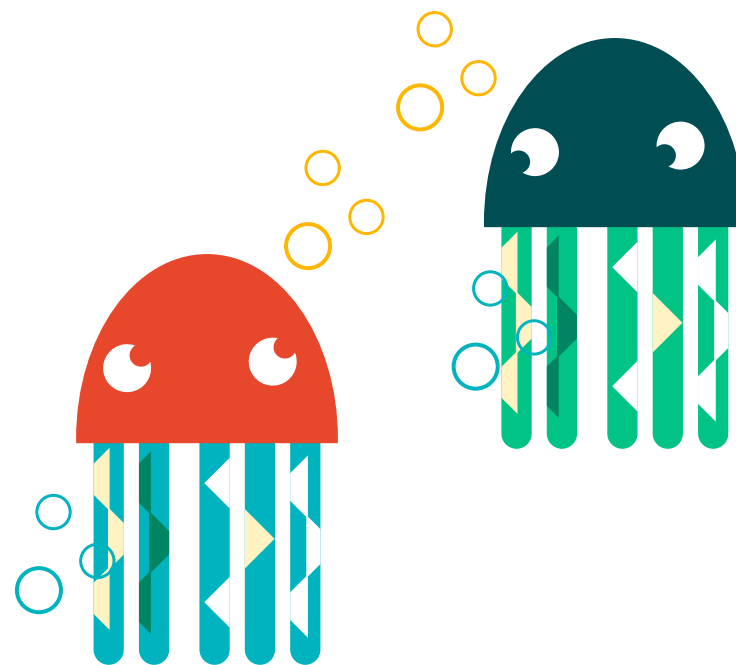
Hur lämpar sig fri och ledd lek för barn som just börjat i språkbad? I början kan det vara bra att låta barnen leka enligt hur de själva vill leka. Ifall barnen spontant beger sig in i någon lek lönar det sig att ge dem tid för den. Läraren kan då passa på att cirkulera och bekanta sig med barnen. Också ledd lek kan vara ett bra alternativ när barnen inte känner varandra. Läraren kan då leda och hjälpa barnen med kontakter.

I den ledda leken kan läraren välja lekar som språkligt kan hjälpa barnen att uttrycka något som de för tillfället behöver eller lär sig i språkbad. Också barnens spontana lek kan vara språkligt givande, eftersom läraren kan observera vilka ord och uttryck barnen har behov av att uttrycka på sitt språkbadspråk i leken.



Språkbad i grupper med barn i olika åldrar

I grupper med barn i olika åldrar befinner barnen sig hela tiden på olika nivåer, både i fråga om ålder och om språk. Det är av största vikt att barnen aktiveras oberoende av den språkliga nivå de befinner sig på och det stadium de är i åldersmässigt. Personalen bör vara uppmärksam och följa barnens utveckling. För att tillfredsställa alla barns behov av språkbadspråket ska läraren använda sig av gester och mimik och variera sitt tonfall när hen talar till hela gruppen. Man kan också låta de barn som redan förstår språkbadspråket fungera som tolkar då det uppstår problem. Man ska dock inte rutinmässigt be barnen att översätta, eftersom faran är att de språkligt svagare barnen vänjer sig vid att alltid vänta på att något annat barn översätter. Målet är ju inte att barnen blir översättare utan naturliga användare av språkbadspråket. Då läraren under den fria leken samtalar enskilt med barnen ska hen anpassa sitt tal till den nivå som är mest lämplig för barnet ifråga.



2.4 Daghemmets lärmiljöer – maximera språkbadspråket i lärmiljöerna

I *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018* och *Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014* sägs att lärmiljön ska vara utvecklande och främja lärandet samtidigt som den är hälsosam och trygg med beaktande av barnens ålder och utveckling. Därtill påminns vi om att man med lärmiljö avser den fysiska, psykiska och sociala dimensionen. (UBS 2018: 17, 33, UBS 2014a: 24.) Många av daghemmets aktiviteter är hemlika såsom måltid, tambur, hygien, undanstädning, utevistelse och fri lek, och flera av dessa förekommer flera gånger under en dag på daghemmet. Därutöver förekommer även verksamhet som inte är som den i ett hem, snarare mer skollik, exempelvis ledd lek eller verksamhet och samling med barngruppen. Den ledda leken eller verksamheten sker vanligen i små grupper och kan med fördel ha anknytning till det aktuella temat i barngruppen. Den här typen av verksamhet kan fungera som lärarlett eller självständigt arbete vid arbetsstationer. Stationerna placerar vissa akti-

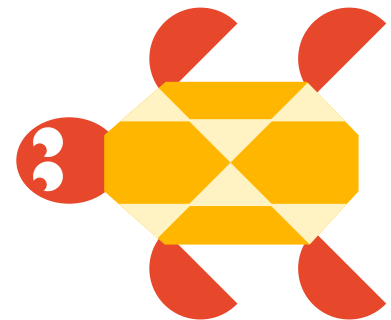
viteter och ett visst material med visst språkbruk fysiskt på ett bestämt ställe i daghemmet.

Om man ser på de fysiska lärmiljöerna bör de utformas och utvecklas så att de är ergonomiska, ekologiska, trivsamma och tillgängliga, allt för att lärmiljön ska fungera ändamålsenligt. Man bör även tänka på belysningen, akustiken och inomhusluftens kvalitet samtidigt som utrymmena ska vara städade och rena. (UBS 2018: 33, UBS 2014a: 24.) Personalen bör noga överväga olika alternativ för hur det fysiska utrymmet kan användas i vardagsbruk, vilken inverkan exempelvis akustiken och belysningen har på olika delar av utrymmet. För barn som störs av bakgrundsljud eller buller i inlärningssituationer är det extra viktigt att se över akustiken i lärmiljöerna. När det gäller akustiken kanske det är till fördel om dörrar stängs tillfälligt för att ge arbetsro. I daghemmets utrymmen kan det finnas olika passager och platser där flera barn rör sig ofta samtidigt, exempelvis när de ska hämta material som pennor och papper. För att förflyttningen ska fungera smidigt kan man försöka placera materialet på flera ställen i utrymmet och på så sätt underlätta tillgängligheten för barnen.

Det är alltså av stor betydelse hur lärmiljöerna byggs upp för språkbadsgrupper. För språkbadsgruppen är det speciellt betydelsefullt att skapa lärmiljöer som är fungerande



och språkligt tillgängliga. Språkligt tillgängliga lärmiljöer för språkbadsbarn består av olika språkliga aktiviteter genom vilka barnen får möjlighet att öva på språkbadsspråket. Utgången är att barnen ska ges möjlighet att utforska med alla sina sinnen och med hela kroppen. Lärmiljön ska vara engagerande och utvecklande, och uppmuntra till lärande genom lek, rörelse och utforskande. Barnen ska känna sig välkomna att vistas och leka i alla utrymmen och för att lyckas med detta behöver man beakta att rummen ska vara inkluderande men även flexibla för att ge barnen möjligheter till olika verksamheter. Att ge barnen möjlighet att vara delaktiga i utformandet av lärmiljöerna är en viktig del i lärandet och leken (jfr UBS 2018: 34 och UBS 2014a: 24). En av de centrala aspekterna är att utgå från barnens perspektiv, vilket konkret kan visualiseras genom att placera material som barnen behöver och använder på ett ställe som barnen anser vara lämpligt och åtkomligt. Samtidigt bör man komma ihåg att lärmiljöerna ska gynna barnens språkliga utveckling och språkmedvetenhet och för att beakta detta kan språkstimulerande material placeras så att barnen uppmärksammar



det. Lär miljörerna ska ge tillfällen att kommunicera, och därmed skapa möjlighet för barnen att uttrycka sig på olika sätt och samtidigt få nya upplevelser. Genom att kommunicera och interagera i små grupper ges barnen flera tillfällen att både utveckla språket och kunskaperna.

I språkbadsgupper behöver man noga överväga hur man utnyttjar bl.a. väggar, dörrar, trappor, golv och tak för att uppmuntra till språkanvändning. I **Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018** sägs det att lärmiljöerna ska låta barnens idéer, lekar samt deras alster och verk synas (UBS 2018: 34). Generellt gäller det att skapa en balans, att inte ha för mycket eller för lite material på väggarna. Det man har framme ska ha ett tydligt syfte, det ska inte endast fungera som dekoration. Om man har för mycket material på väggarna kan det komma att distrahera mer än det gör nytta. Det material man väljer att ha framme ska placeras så att det är tillgängligt för barnen. Tänk alltså på placeringen utgående från barnens perspektiv och placera materialet på barnets nivå.

Olika arbetssätt gynnas av olika sorters strukturer och möblering. I situationer som samlingen där barnen ska samspela med varandra kan det vara fördelaktigt att barnen sitter i en cirkel eller halvcirkel (mera om samling i avsnitt 3.2 Temaundervisning). Genom återkommande ru-

tiner och ritualer, med kontextuellt stöd och genom språkmedvetna strategier görs språkbadsspråket tillgängligt för barnen. Barnen ges samtidigt möjlighet att delta i verksamheten även om de inte förstår allt språkbadsläraren säger. Genom aktiviteter och rutiner skapas en trygghetskänsla vilken fungerar som en förutsättning för att barnet ska tillägna sig språkbadsspråket.

Förutom olika arbetsstationer kan man på daghemmet även planera olika lekstationer, vilka kan bidra till att göra den fria leken mer systematisk och samtidigt öka barnens



En av de centrala aspekterna är att utgå från barnens perspektiv, vilket konkret kan visualiseras genom att placera material som barnen behöver och använder på ett ställe som barnen anser vara lämpligt och åtkomligt.

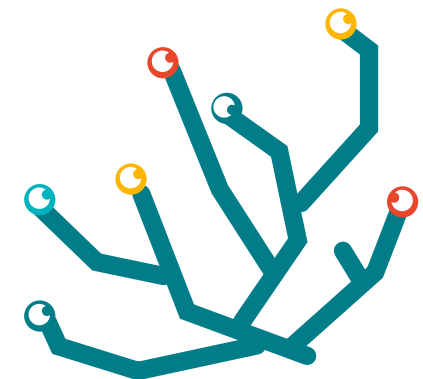
medvetenhet om vad allt de kan göra på daghemmet. En del lekstationer kan ha anknytning till ett aktuellt tema, medan en del kan vara mer allmänna såsom lek i dockvrån. De här lekstationerna kan även anses fungera som språk-

utvecklande, eftersom språkbadspråket är fysiskt knutet till en lekstation som barnen återkommer till dagligen eller ibland till och med flera gånger under en daghemsdag.

De ovan nämnda lärmiljöerna berör i huvudsak miljön inomhus på daghemmet eller i förskolan. Som lärmiljöer fungerar naturligtvis även daghemmets gård, den närliggande naturen eller lekparken. Den här typen av lärmiljöer används med fördel för fysisk aktivitet, naturupplevelser och lärande samtidigt som de ger mångsidiga möjligheter till upplevelser och material, men även att leka och undersöka. (UBS 2018: 34, UBS 2014a: 24.) Användningen av språkbadspråket kan på olika sätt uppmuntras och synliggöras även i dessa lärmiljöer. Ledda lekar eller rörelsestunder ute i lekparken eller i naturen är ett exempel på hur språkbadspråket kan inkluderas genom ett tema där man exempelvis ser och jämför höstens färger i naturen (se exemplet i avsnitt 3.2). I övrigt kan man uppmärksamma det språkliga landskapet som närmiljön bjuder på, t.ex. läsa skyltar och reflektera över vilka språk som förekommer på dem.

För att säkerställa att barnen har rikligt med möjligheter till att höra och använda svenska maximerar man andelen av språkbadspråket i lärmiljön. Först och främst sker detta genom att den del av personalen som arbetar på svenska

använder endast svenska med barnen. Personalen bör vara tillgänglig för barnen i olika situationer där de kan eller behöver uppmuntras till använda språkbadspråket. Att möta barnen på deras nivå, diskutera och vara intresserad av det de gör kan skapa rikliga möjligheter till kommunikation och därmed även användning av språkbadspråket. Ibland kan det räcka med att personalen är närvarande för att barnen ska använda språkbadspråket. Ögonkontakten sägs vara ett betydelsefullt kommunikationssätt. Genom att se barnen i ögonen bemöter man dem i kommunikationen och de ser att de har personalens uppmärksamhet, vilket i förlängningen kan ge upphov till fler unika tillfällen till diskussioner med dem. Språket görs också synligt i lärmiljön, t.ex. genom att föremål namnges med små lappar, böcker läses på svenska och musik lyssnas på svenska. Alla situationer, såsom måltider och på- och avklädning utnyttjas för språkligt givande situationer.

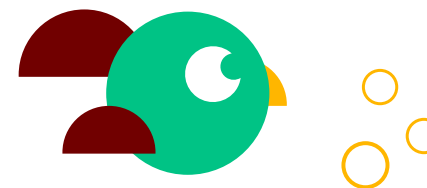


2.5 Den tvåspråkiga närmiljön lockar till språk

Tillgången till naturligt språkbruk och äkta samtal är viktiga för alla som lär sig ett språk, det är då den avgörande faktorn, motivationen, förstärks. Motivationen att lära sig ökar om språket som används har ett verkligt innehåll, om språket fungerar som ett medel för ett spännande samtal eller förmedlar ett intressant innehåll. Ju mera äkta språk-användning man kan ta del av, desto viktigare är det att använda språket och desto bättre blir man på använda det. I ofta återkommande möten får man träning i att umgås med folk som talar andra språk, och det är då barnen får känna på att på riktigt använda den svenska de kan.

Att använda texter och situationer som inte är gjorda för undervisning innebär vanligen att barnen lär sig något nytt, upplever något ur levande livet, diskuterar med någon som har språket som sitt förstaspråk och som åtminstone delvis lever i en annan kultur. Svenskan är nära överallt i Finland. Det finns t.ex. en stor mängd material som skrivs och trycks på svenska och det blir kulturellt lätt att förstå för den som har finska som modersmål.

De språkbadsbarn som aldrig har använt svenska utanför språkbadet eller med andra än sina lärare och andra språkbadsbarn, har heller aldrig i praktiken fått erfara att deras svenska fungerar utanför språkbadet, vilket betyder att deras svenska kan bli ett ”klassrumsspråk” som inte upplevs vara användbart utanför språkbadsmiljön. Därför är det oerhört viktigt att barnen från och med daghemmet och under hela skoltiden har regelbundna och ofta återkommande kontakter med svenskan i samhället, med jämnåriga och vuxna, och givetvis också med tvåspråkiga som de talar svenska med. De behöver kontakterna för att utveckla sitt språkbruk och de behöver dem för att få uppleva att de både vågar och kan tala svenska. Förutom att språkbadsläraren fungerar som modell för språkbads-språket är hen också en kulturförmedlare. Via läraren får språkbadsbarnen lära sig svenska samtidigt som de lär känna den svenska kulturen. Fastän den kulturförmedlande uppgiften är viktig för läraren är det inte tillräckligt om hen blir den enda representanten för svenskan och den svenska kulturen för sina språkbads elever.



Kontakter med närmiljön

Kulturkontaktarna har följande uppgifter:

- att ge barnen kunskap om kultur/närkultur och språk, vilket kan föras vidare t.ex. i barnens egna lekar
- att förmedla upplevelser av levande kultur
- att ge barnen möjligheter till eget skapande

Barnen får höra olika språkmodeller i en annan miljö. Man bör alltid överväga ändamålsenligheten med besöken genom att fundera på vilket ställe på orten som kan vara speciellt viktigt för just det här ändamålet och vem som utöver läraren själv kan ge mera information ifråga om detta tema. Läraren bör även tänka på hur besöket fås in i temaundervisningen och vilket är det mest lämpliga sättet att utvärdera besöket.

Då man har ett tema som berör något som inte är åskådligt, t.ex. miljöskydd, kan det vara lämpligt att ta emot ett besök t.ex. av kommunens miljösekreterare. (Mera om teman i avsnitt 3.2 Temaundervisning.) Likaså är det bra att bjuda in andra gäster som berättar om sig själva och sitt arbete. Men om det gäller saker som man kan titta på t.ex. föremål på museet, teater eller utställningar så är det bätt-

re att själv göra besöket. Yrkeskunniga personer som är svensk- eller tvåspråkiga brukar ställa upp och komma på besök. Som exempel kan nämnas t.ex. en representant för polisen, brandkåren, församlingen, hälsovården och rådgivningar, eller någon som representerar Folkhälsan eller Röda korset. I samband med olika teman är det bra att försöka få någon expert på området att besöka gruppen och berätta om något i anknytning till temat. Man kan inleda ett nytt tema antingen genom att man bjuder en expert till ett besök i gruppen eller att man från daghemmet gör ett studiebesök. Ett alternativ är att ett tema avslutas med studiebesök.

I språkbadsdaghemmet kan en polis bjudas på besök i samband med ett tema som berör trafiken. Hen berättar om trafikregler, delar kanske ut reflex, övar med barnen hur de ska göra när de går över vid ett övergångsställe. Barnen har säkert många frågor och kan ställa dem till polisen som besvarar dem på barnens språkbadsspråk. Även brandmän kan besöka språkbadsdaghemmet och barnen får besöka brandstationen i samband med ett tema om brandsäkerhet. Barnen kan få öva att ta sig ner för brandtrappan och leta rätt på brandsläckare och -alarm.

När yrken behandlas som tema kan språkbadsbarn besöka föräldrars arbetsplatser och experter kan bjudas in

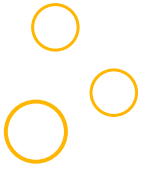
till gruppen. Experten berättar om sitt jobb, om arbetsuppgifterna och -materialet. Barnen får också ställa frågor. Vid bankbesök blir barnen kanske visade runt i bankens utrymmen och personalen kan berätta vad banken står till tjänst med. Experterna är alltid välkomna på besök i gruppen, men man bör komma ihåg att barn som nyligen börjat i språkbud inte förstår så mycket svenska ännu och att det då kan vara bättre att vänta med expertsamarbetet till vårterminen.

För daghem och skolor är kontakten med det lokala kulturlivet viktig, framförallt med biblioteken/bokbussen. Biblioteken ger service till bl.a. skolbiblioteken, ställer samman bokpaket till enheter som saknar bibliotek, ordnar författarbesök, och håller sagostunder för barn. Man kan själv besöka biblioteket och på många orter är det möjligt att få svensk handledning där. Bibliotekarien hjälper gärna till med att arrangera besöket. Hen kan bl.a. göra olika uppgifter åt barnen som t.ex. att söka fram olika böcker, vilket hjälper barnen att förstå hur biblioteket fungerar. Uppgiften hjälper barnen att i samband med framtida biblioteksbesök hitta de böcker eller det material de söker.

I många tätorter har man möjlighet att besöka muséer eller andra institutioner som arbetar för att hålla bygdens historia levande. Muséerna erbjuder studielådor, vandringsutställningar och förberedda besök. På en del håll finns olika centra som jobbar med teknologi eller vetenskap, vilka kan både vara fascinerande lekplatser och naturvetenskapliga undervisningslokaler. Exempel på ett sådant är vetenskapscentret Heureka i Vanda.

En del muséer bjuder in daghems- och förskolegrupper inför julen för att fira ”Gammaldags jul i muséet”, med traditionella ringlekar, allsång, besök av jultomten, utställning av gamla julklappar och ett dukat julbord på gammaldags vis. Museipersonalen berättar då om storbaket, julstädningen, julottan, julgranen, dekorationerna, julklapparna samt om julbordet. Extra roligt blir det om barnen involveras t.ex. genom att de får dansa ringlekar kring granen tillsammans med personalen och jultomten.

Samhället kan också utnyttjas som museum. Fornlämningar, industriminnen, hembygdsgårdar, äldre stadsmiljöer och kulturmiljöer i jordbrukslandskapet har mycket att berätta. På många orter finns det möjlighet att besöka friluftsmuséer, hembygdsmuséer och hantverksbyar. Den kunskap som finns inom museiverksamheten borde ock-

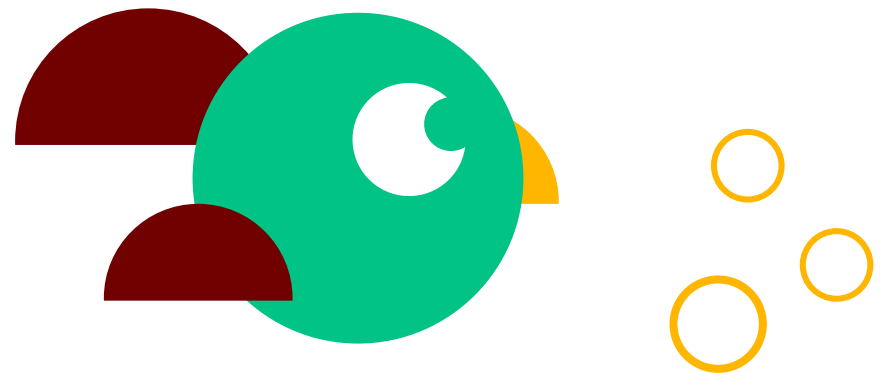


så barnen få ta del av. Museipersonalen kan i samarbete med daghem och skola hjälpa barnen att se och utforska sin egen hemtrakt som den är, som den har varit och som den är på väg att utvecklas. I vissa muséer finns utställningsutrymmen för t.ex. kläder, jakt och fiske, sälfångst och jordbruk, och muséer kan även låna ut olika typer av undervisningsmaterial.

Den svenska församlingen på orten erbjuder vanligtvis program inför olika kyrkliga högtider såsom jul och påsk. Daghem och skolor brukar ha möjlighet att delta i konserter och i andaktsstunder och mässor i anknytning till advent, jul och påsk. Förutom att man kan göra besök i kyrkan och församlingshemmet, kan man också bjuda in församlingen på besök till daghemmet eller till skolan. Det är viktigt att höra sig för så att man får någon som är van att arbeta med barn, men framförallt att hen har förståelse för att välja en lämplig språknivå.

Att teknik finns överallt i vår omgivning skapar möjligheter till att använda den inom ett nästan oändligt antal områden. Med hjälp av den teknik som i dag finns tillgänglig i de flesta daghem och skolor kan man förbereda och stödja kontakter och besök i närmiljön. Exempelvis kan man i samband med ett tema om miljön ta reda på vilka miljöåtgärder som görs i närmiljön och hur de fungerar,

för att sedan följa upp dem med studiebesök t.ex. vid en återvinningsstation. Genom att aktualisera det som föregår i barnens närmiljö bemöter man deras tidigare erfarenheter och kan arbeta vidare utifrån dessa för att visa vilka konsekvenser tekniken har för t.ex. naturen, människan och samhället. Förutom att man kan använda tekniken som stöd i kontakten med närmiljön kan den även leda till internationella kontakter. Detta kan å sin sida skapa en intressant och betydelsefull aspekt på inläringen och språket.



Ett av delområden inom mångsidig kompetens som *Planen för småbarnspedagogik 2018* och *Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014* lyfter fram är multilitteracitet och digital kompetens. Dessa delområden har en stark koppling till vardagen och de behövs för kommunikation mellan människor och för delaktighet i samhället. Litteracitet och i förlängningen multilitteracitet ger tillgång till olika delar av det textbaserade samhället, vilket bör ses som en tillgångskompetens: med kompetensen inkluderas man i samhället, utan den kompetensen exkluderas man från det textbaserade samhället. Barnets språk- och texterfarenheter under de första levnadsåren är avgörande för vidare utveckling av litteraciteten och vilka sorters språkerfarenheter barnet har påverkar dess förhållande till läsning och skrivande. Forskare kan se tydliga samband mellan små barns muntliga språkförståelse och goda läsfärdigheter senare i livet. Att skapa en god grund för en kommunikativ kompetens, vilket är en av de mest centrala kompetenser i dagens samhälle, betyder att barnet behöver en god grund till läs- och skrivkompetens.

Den multilitterära kompetensen utvecklar barnens färdigheter att tolka och producera olika typer av meddelanden. För unga barn betyder det att tolka bl.a. olika ansiktsuttryck, gester, stämningar, symboler och ljud, vilket

senare utvecklas till att förstå allt fler olika uttryck, tecken och text, men även kombinationer av flera text- eller symbolvärldar i olika slags medier. Denna kompetens bygger på det vidgade textbegreppet, vilket betyder att texter kan förutom skriftliga eller verbala också vara audiovisuella eller digitala. Olika färdigheter som hör till multilitteracitet är bildkunskap, numerisk läskunnighet, mediekunskap och grundläggande läsfärdighet. För att barnen ska utveckla dessa färdigheter behöver de tillfällen och uppmuntran att undersöka, använda och producera meddelanden i olika miljöer. Tillsammans med vuxna ska barnen få observera hur informations- och kommunikationsteknik används i vardagen och även själva bekanta sig med digitala verktyg som är avsedda för barn t.ex. applikationer och spel. Digitala verktyg kan också användas i dokumentation t.ex. då barnen leker och när de upplever eller producerar konst. Även barnens kreativa tänkande, samarbetsförmåga och läsfärdighet stöds när de själva och tillsammans med andra barn får försöka producera innehåll med hjälp av digitala verktyg. Vuxnas förebild och handledning är viktig för att barnen ska lära sig att använda digitala verktyg på ett tryggt och mångsidigt sätt.

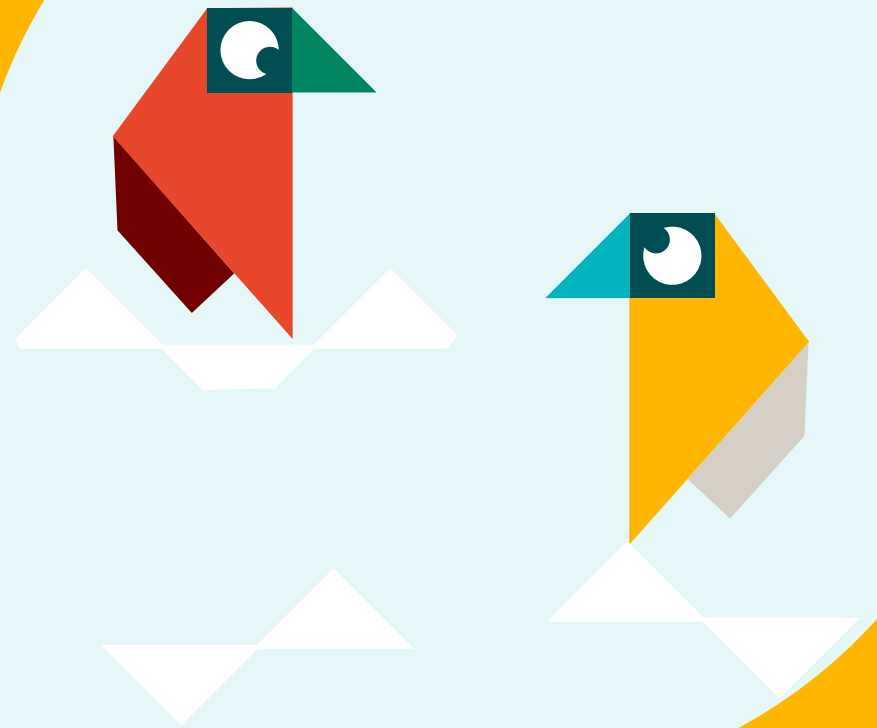
För språkbadets del kan redan användningen av flera språk ses som en funktion för multilitteracitet i och med

att multilitteracitet också betyder att kunna använda sig av flera olika språk. Genom att synliggöra användningen av flera språk och göra litteracitet på flera språk tillgänglig stöds förmågan att mångsidigt röra sig mellan språken och känna till de kontexter där de kan användas. Globaliseringen har inneburit att åtminstone engelskan kommit att få en framskjuten plats, även bland yngre barn, och därmed har engelskan kommit att bli en del av den multilitterära och den digitala kompetensen som grundläggs inom småbarnspedagogiken och i förskolan. Engelskan är det språk

som dominerar även i medierna. Genom att lägga grunden till en god medieläskunnighet och kritisk läsförmåga kan barnen förberedas när nya typer av texter uppstår i nya former. Det är ändå svårt att veta vilka språkliga kompetenser barn och unga kommer att behöva i framtiden. Det digitala kan dock sägas ha en genomgripande inverkan på allt lärande, vilket betyder att t.ex. webbaserat lärande, datorspel och sociala medier kan få komma att utgöra en del av den språkutvecklande material som personalen i språkbild jobbar utgående från.



3 Arbets- metoder i språkbad



3.1 Vikten av språklig planering

I valet av vilken som helst arbetsmetod för språkbåd är det av yttersta vikt att utgå från en systematisk språklig planering. I en undervisningsmiljö som språkbåd finns det inte alltid explicita delmål för svenskundervisningen på olika nivåer, och frestelsen kan vara stor för att börja enbart prioritera de innehållsliga målen i olika aktiviteter eller de mål som redan finns angivna i den traditionella språkundervisningen. Risken är då att det inte tas vara på de möjligheter till språkinläring som uppstår i verksamheten. Samtidigt är det viktigt att personalen utnyttjar sambandet mellan språk och tanke, dvs. att man inte ser på aktiviteter och språk som två separata företeelser utan att man utgår från att båda behövs i en kommunikationssituation och att båda stöder varandra. I verksamhetssituationer går det att främja inläringen av många färdigheter på samma gång; det gäller att se på sin undervisning med nya ögon och fundera över olika möjligheter att uppnå även språkliga delmål i verksamheten. Processen kräver tid men ger konkret utdelning i form av språkbådsbarnens ökade språkkunskaper.

De språkliga delmålen är oftast inte lika klart formulerade och lätta att identifiera som delmålen i olika lärområden. Därför är språklig planering för varje undervisningssekvens viktig för att personalen ska kunna följa upp språkutvecklingen hos barnen. Genom att planera språkligt är det enklare att följa upp tre centrala K-ord: **kontinuitet**, **konsekvens** och **kvalitet**. Man kan se på arbetsformerna och fundera över balansen mellan de traditionella språkliga delområdena förståelse (lyssna, läsa) och produktion

” **Genom att planera språkligt är det enklare att följa upp tre centrala K-ord: kontinuitet, konsekvens och kvalitet.**

(tala, skriva). Det språkliga innehållet kan också definieras enligt andra kategorier t.ex. uttrycksförmåga och kommunikation, litteratur och kultur samt språkkännedom och språkriktighet, eller förmåga att mediera kunskap från ett språk till ett annat. Det finns naturligtvis också andra indelningsgrunder, t.ex. att man inför en del av det språkliga stoffet som behövs i följande temaområde redan i det

föregående temat. Det viktiga är ändå att man startar den språkliga planeringen för att personalen ska upptäcka vilka möjligheterna är. De erhållna erfarenheterna hjälper sedan personalen att ytterligare utveckla sin språkliga planering.

” **Språkinlärning handlar mycket om motivation och attityd och därför behöver personalen också åtminstone tre E-ord: *entusiasm*, *emotion* och *energi*.**

Den språkliga planeringen är uttryckligen ett hjälpmedel för personalen, barnen är oftast inte medvetna om språkinlärningsaspekten utan ser den som variation i arbetssätt, material och aktiviteter. Det arbete som läggs ned på en språklig planering belönas inte enbart genom att man lägger märke till att barnen använder svenska utan ger även en bra grund att utgå ifrån när man funderar på hur mycket man som personal ska kunna förvänta sig av barnen ifråga om svenska. Utan den språkliga planering-

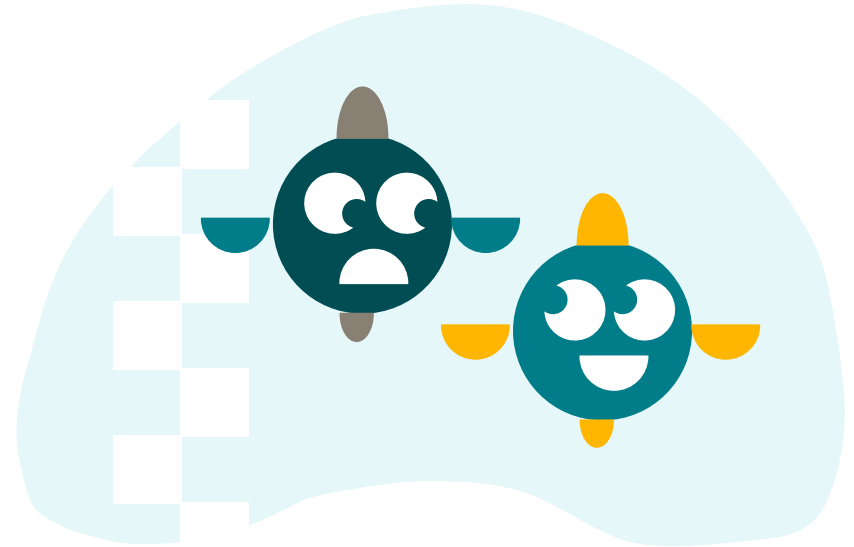
en och uppföljningen är det svårt att uppfatta om barnens svenska utvecklas.

När den språkliga planeringen utförs är det viktigt att komma ihåg att det inte är tillräckligt att följa de tre K-orden. Språkinlärning handlar mycket om motivation och attityd och därför behöver personalen också åtminstone tre E-ord: *entusiasm*, *emotion* och *energi*. Språkinlärning tar tid och därför behövs massor av energi att skapa tillfällen för användning av svenska i olika situationer och vid upprepade tillfällen. Det ska vara roligt att använda svenska och barnen ska upptäcka att deras färdigheter växer.

3.2 Temaundervisning

Temaundervisning är ett vanligt förekommande och väl-fungerande arbetssätt i språkbud. Fördelen med att arbeta med temahelheter i språkbud på daghem och i förskola är att man genom att utgå från barnens intressen kan flera gånger återkomma till olika innehållsliga och språkliga aspekter, och på så vis frambringa redundans. Barnen ser inte nödvändigtvis det planeringsarbete som personalen har lagt ner. Inom varje tema är det viktigt att få fram den språkliga aspekten och fundera över hur man får barnen att aktivt använda svenska under arbetsgången. Som medel kan man använda bl.a. lekar, drama och handdockor.

Temat kan väljas i samråd med barnen så att man utgår från barnens intressen. Till personalens uppgift hör ändå att se till vilka delar eller områden av det valda temat som är speciellt betydelsefulla ur språkinläringens synvinkel och som ska betonas. Personalen skaffar fram och förbereder material som böcker, bilder, sånger och annat konkret material för temat. Temat kan introduceras med hjälp av en bok, en film eller annat konkret material som väcker barnens intresse för temat. Själva temaarbetet kan med fördel planeras tillsammans med barnen. Personalen



och barnen går igenom vad de vill lära sig om det aktuella temat. Efter att temat avslutats utvärderar gruppen sitt arbete, dvs. diskuterar vad som varit givande och vad man har lärt sig.

Längden på temat varierar beroende på temats omfattning och hur obekant eller intressant temat är för barnen. Ett omfattande tema kan räcka upp till fyra veckor medan ett mera begränsat tema kan vara i en vecka. Om man har ett tema som sträcker sig under ett helt läsår återkommer man till det med jämna mellanrum, kanske varje vecka eller en gång per månad. Det är också bra att variera längden på temana och ha pauser mellan de olika temahelheterna.

Trots att planeringen är viktig måste man dessutom vara flexibel vid genomförandet. Barngruppen visar kanske speciellt stort intresse för något tema och då bör man kunna ägna mera tid åt det.

Vid planeringen av ett tema kan man använda sig av någon typ av underlag för att se vilka alla delar man behöver beakta i just det aktuella temat. När temat valts behöver man reflektera över vilka innehållsliga och språkliga mål man har med temat utgående från barnens förkunskaper för att sedan välja ändamålsenligt material för att nå målen. För att visualisera detta kan ett schema av något slag utvecklas, exempelvis som det nedan. Rubrikerna och antalet dagar/tillfällen behöver justeras för det aktuella temat.

Vid planering av det enskilda temat börjar man ofta med att samla allt det material man behöver. Följande skede är detaljplaneringen då personalen avgör vilka innehåll som ska integreras i temat, vilket innehåll som ska behandlas gemensamt samt vilka arbetssätt och aktiviteter som ska ingå i temat. Andra viktiga aspekter är hur den eventuella slutprodukten ska utformas och hur arbetet avslutas samt utvärderas. Hur man får med språket på ett meningsfullt sätt ligger naturligtvis till grund för hela planeringsarbetet.

Stationsarbete i temat

Det centrala innehållet i temat kan inkluderas i arbetsstationer. Arbetsstationerna består t.ex. av uppgifter, pyssel, diskussion och spel med anslutning till temat. Man kan också ha någon station med aktiviteter som inte direkt har med temat att göra, t.ex. en matematiskt inriktad station. Man borde alltid sträva efter att ha en språklig station, där man med hjälp av material kan uppmuntra barnen till aktiv användning av svenska. Barngruppen delas in i mindre grupper. Varje grupp arbetar med en station per dag tillsammans med en vuxen. Läraren eller barnen bestämmer vilken station gruppen ska börja med. Följande dag byter grupperna station och på detta sätt går arbetet vidare tills alla grupper har gjort alla stationsuppgifterna. Varje enskild grupp kan också parallellt arbeta med samma uppgifter men i olika stationer. Det viktigaste är att få kontakt med barnen i smågrupper så att barnen blir modigare att uttrycka sig på svenska. Barn har även lättare att ta emot instruktioner i en mindre grupp. Om temat är långt eller väldigt intressant kan man inleda en ny omgång med stationsuppgifter då barnen gått igenom alla de tidigare.

Tema- och stationsarbetet är en del av daghemsverksamheten. Hur ofta och hur mycket man arbetar med stationer

	Dag 1 Temaintroduktion					Dag X Avslutning	Språkliga mål
Temauppgifter							
Språklekar (övning i språklig medvetenhet)							
Diskussioner							
Sagor, berättelser (böcker)							
Sånger							
Ramsor							
Lekar (i helgrupp, i smågrupper, parvis, individuellt)							
Pyssel och konst (utöver de som ingår i temauppgifter)							
Rörelse / gymnastik							
Utflykt, ramsor, böcker							
Spel, handarbete, slöjd, bakning							
osv...							

beror på hur mycket annat program gruppen har och hur mycket personalen tror att barnen orkar med. Det kan alltså röra sig mellan två gånger per vecka till varje dag. Ett lämpligt arbetspass är cirka 30 minuter per station, men tiden bör naturligtvis anpassas enligt barnens ålder. Efter att stationsarbetet avslutats bör det redovisas och barnen ges möjlighet att visa och berätta vad de gjort.

Stationsarbete med en vuxen i varje grupp kräver naturligtvis noggrann planering av hela personalen tillsammans. Stationsarbete kräver också att hela personalen deltar. För att få stationsarbetet att löpa i praktiken kan t.ex. en station vara sådan att den inte kräver en vuxens medverkan. Personalen kan med fördel byta grupper så att en och samma vuxen inte alltid arbetar med samma barn. Ett annat alternativ är att en viss person fördjupar sig i en viss station och tar hand om den grupp som ska arbeta i den stationen. Barnen cirkulerar mellan stationerna i grupper. På detta sätt kan man utnyttja de olika förmågor som finns bland personalen.

Samling i temaarbete

Samlingar hålls regelbundet under temaarbetet. Förutom att temat introduceras i samlingen återkommer samlingarna under pågående temaarbete. Samlingen har både en informationsgivande och en social uppgift för språkbadsbarnen. Den får inte bli för lång eller för informationsfylld. Stoffet som ska tas upp under samlingen kan istället fördelas på flera samlingar under dagen, exempelvis kan en separat sagostund med anknytning till temat vara att föredra istället för att inkludera den i samlingen. I samlingen kan gruppen gå igenom det centrala innehållet i temat, och barnen kan fråga om temat. De olika uppgifterna inom temat kan knytas samman till en helhet, och de viktigaste punkterna repeteras i samlingen. Med bilder, sånger och dramatisering som utgångspunkt, kan man ta upp nyckelbegreppen i temat.

Man bör försöka hålla samlingen så barncentrerad som möjligt. Barnen diskuterar och läraren fungerar som ordförande. Till samlingen hör också gruppdiskussion som lär barnen att tålmodigt lyssna på varandra. Samlingen kan också utgöra ett avbrott i temaarbetet. Personalen kan t.ex. läsa högt för barnen och gruppen kan tillsammans sjunga sånger man tycker om eller som lämpar sig för temat. Det

är viktigt att lyssna till barn som gärna berättar om egna upplevelser och känslor i samband med temaarbetet.

Samlingens roll i tema- och stationsarbete ändras så att den traditionella lärarledda undervisningsstunden får en mera social funktion. I samlingen tar man förutom de dagliga rutinerna upp sånger, ramsor, lekar och olika aktiviteter med anknytning till temat. Barnen deltar aktivt i samlingen. Eftersom barnen är aktiva undviker man också sådan oro som beror på att barnen inte förstår så mycket av språkbadspråket.

Fördelen med detta sätt att arbeta är att personalen har möjlighet till individuell kontakt med barnen och att diskussionen mellan barn och personal blir mera aktiv. Det är ändå skäl att ha regelbundna viloveckor mellan tema-veckorna. Barn måste också ha möjlighet att leka fritt i språkbad.

Språklig planering i temaarbetet

Temaarbetet byggs upp så att det ställer vissa temarelaterade språkliga samt innehålls- och aktivitetsinriktade förväntningar på barnen. För att följa upp varje barns utveckling individuellt kan man använda ett observationsschema till hjälp.

OBSERVATIONSSCHEMA FÖR TEMAT SYNEN
Skriv in kommentarer och exempel.

DATUM:

BARNETS NAMN:

OBSERVATÖRENS NAMN:

Deltar aktivt			
Sjunger sångerna			
Rabblar ramsorna			
		Förstår	Använder
Kan substantiven	Ett öga, ögon		
	Ögonbryn		
	Ögonfransar		
	Ögonlock		
	Pupill		
	Iris		
	Ögonvita		
Kan verben	Titta/tittar		
	Se/ser		
	Blunda/blundar		
	Blinka/blinkar		
	Gråta/gråter		
Kan adjektiven	Brun/bruna		
	Grön/gröna		
	Blå/blåa		
	Grå		
	Rund/runda		
	Smal/smala		
	Avlång/avlånga		
	Liten/små		
	Stor/stora		
	Höger		
	Vänster		
Använder	Enstaka svenska ord		
Använder	Hela svenska meningar		
Kan säga	“Jag har X ögon.” eller “Mina ögon är X.”		
Kan rimma på ögonord			
Kan klappa/hoppa ögonstavelser			
Kan bilda ögonmeningar			
Hör vilka ljud som ingår i temaord			

Observationsschema från [Materialpaketet Synen](#).

Observationsschemat innehåller de mest centrala målen i temat när det gäller aktivitet, innehåll och språk. Barnets allmänna gruppaktivitet observeras och speciell uppmärksamhet riktas till förståelse och produktion av temarelaterade ord (substantiv, verb, adjektiv, prepositioner), fraser och meningar individuellt och i grupp. Under temat bör olika språkliga aspekter uppmärksammas, exempelvis bör valet av nyckelord inkludera olika ordklasser, inte enbart substantiv. Prepositioner kan vara utmanande och därför är det betydelsefullt att uppmärksamma dem när man arbetar med temahelheter. Det är bra att redan i förväg bestämma när och hur de individuella observationerna görs under temat. Man kan observera ett barn åt gången t.ex. under måltiden, under samlingen eller medan man spelar ett spel med en barngrupp. Diskutera med varje barn i synnerhet om temauppgifterna, t.ex. **”Vad har du gjort här?”**, **”Vad var svårt?”** och **”Vad var roligt?”**. Skriv i detalj ned vad barnet säger. En vuxen ska inte observera alla barn utan varje vuxen kan ha ansvar över ett antal barn beroende på hur många barn och vuxna det finns i gruppen. Observationerna betyder inte att det är barnets språkkunskaper som utvärderas. Uppföljningen ger viktig information om hur väl den planerade verksamheten har gett alla barn möjlighet till att utvecklas i sitt språk. Det

ger således personalen viktig information om vilka språkliga innehåll som ska tas med även i fortsatta teman för att förstärka det redan lärda.

Ett exempel på tema är temat **Syner** som man kan bekanta sig med på Språkbadsportalen ([Materialpaketet Syner](#)) och nedan presenteras ett tema om hösten och dess färger. Ett bra tema fångar barnens äkta intresse och ger även de vuxna i gruppen en möjlighet att ge utlopp för sin kreativitet. Temaarbetet kan planeras så att det inkluderar både primärfunktioner och sekundära funktioner. Primärfunktionerna liknar de som barnen är vana vid hemifrån och ger möjlighet till individuella diskussioner med barnen. Kom ihåg att väva in temat i den dagliga samvaron och kom ihåg temat i alla sammanhang då du vistas med barnen, t.ex. vid på- och avklädning och vid matbordet. Var bl.a. mån om att ställa sådana frågor som ger barnen möjlighet att använda det språk som är aktuellt i temat. Ställ öppna frågor, det utvecklar barnens språk så mycket mer, då de inte kan svara bara ja eller nej på frågorna (se avsnitt 2.1 Kommunikation och interaktion i språkbud). Situationer som kan vävas in i temat är ankomst och avsked, måltider, övergångar mellan aktiviteter, vila och utevistelse. Det är också möjligt att inreda lärmiljöer med temarelaterade bilder och texter. Placera exempelvis temarelaterade

böcker i en boklåda eller på ett bord så att barnen kan titta i dem och även läsa självständigt.

Lärområden och temaarbete

Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018 (UBS 2018: 22) betonar att barn är nyfikna till sin natur och de vill lära sig nytt, repetera och upprepa. Lärande inbegriper kunskaper, färdigheter, handlingar, känslor, sinnesförnimmelser, fysiska upplevelser, språk och tankar. Barnen lär sig bland annat genom att iaktta och observera sin omgivning och genom att ta efter andras beteende. Barnen lär sig också genom att leka, röra på sig, utforska, utföra små uppgifter, uttrycka sig själva och genom skapande verksamhet. Utgångspunkten för lärandet i småbarnspedagogiken är barnets tidigare erfarenheter, intressen och kunskaper. Det är viktigt att det som barnen ska lära sig har anknytning till barnens växande färdigheter, erfarenhetsvärld och kulturella bakgrund.

I **Grunderna för planen för småbarnspedagogiken 2018** och **Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014** utgår man från fem lärområden som beskriver den pedagogiska verksamhetens centrala mål och

innehåll. De fem lärområdena som beskrivs både i planen för småbarnspedagogik och i förskoleundervisningens läroplan är:

- 1 Språkens rika värld
- 2 Mina många uttrycksformer
- 3 Jag och vår gemenskap
- 4 Jag utforskar min omgivning
- 5 Jag växer, rör på mig och utvecklas
(UBS 2018: 42, UBS 2014a: 31–38)

Enligt planen har barnen rätt till mångsidiga upplevelser inom de olika lärområdena. I exemplet som beskrivs nedan kan man se hur dessa områden kan beaktas.

Aspekter ur dessa fem områden ska kombineras så att den pedagogiska verksamheten blir **helhetsskapande**. En helhetsskapande pedagogisk verksamhet ger barnen möjligheter att betrakta företeelser och fenomen ur ett vidare perspektiv. Ett sätt att arbeta helhetsskapande i småbarnspedagogiken är **temaarbete**. Som följande beskrivs ett exempel på sådant arbete. Detta exempel är bearbetat ur planer för temahelheter som småbarnspedagoger själva har planerat.

Temahelheten är planerad för en språkbadsgrupp i åldern 3–5 år men aktiviteterna kan med fördel anpassas även för barn i andra åldrar. Det övergripande temat är **hösten och höstens färger**. Temahelheten är planerad för cirka två veckor även om det kan planeras så att temat tar en längre tid. De övergripande innehållsliga och språkliga målen är att barnen lär sig färger som förknippas med höst (åtminstone gul, röd, brun, orange) och kan benämna dem på språkbadsspråket. Barnen bekantar sig med begreppet höst och vad höst betyder. Barnen förstår att naturen ser annorlunda ut under olika årstider.

De olika lärområdena beaktas i temat hösten och höstens färger på följande sätt:

Språkens rika värld – Barnens språkliga kunskaper och färdigheter samt deras språkliga identiteter stöds genom dagliga diskussioner, nya ord och sånger på språkbadsspråket.

Mina många uttrycksformer – Barnens musikaliska, visuella, verbala och kroppsliga uttrycksförmåga stöds genom skapande verksamhet. Exempel på sådan verksamhet

är att måla eller rita samt deltagande i sagostunder och rörelseaktiviteter.

Jag och vår gemenskap – Barnens förmåga att förstå mångfalden i närmiljön utvecklas och barnen övar sig att fungera i den genom att arbeta i helgrupp och i smågrupper samt genom diskussion om hur naturen ändrar på hösten.

Jag utforskar min omgivning – Barnen ges färdigheter att iaktta, strukturera och förstå sin omgivning genom att gruppen gör besök i närmiljön och bekantar sig med naturen.

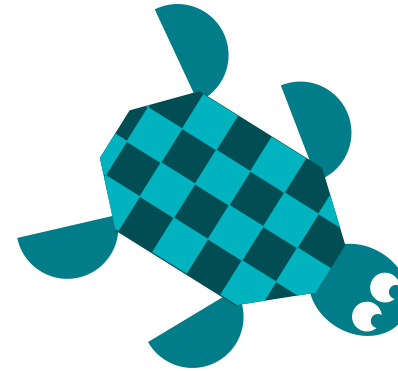
Jag växer, rör på mig och utvecklas – Barnen inspireras till att röra på sig på många olika sätt och till att känna glädje över att röra på sig. Detta kan göras genom att röra sig i närmiljön och i samband med rörelsestund eller gymnastik.

Exempel på hur temaarbetet ”Hösten och höstens färger” kan framskrida:

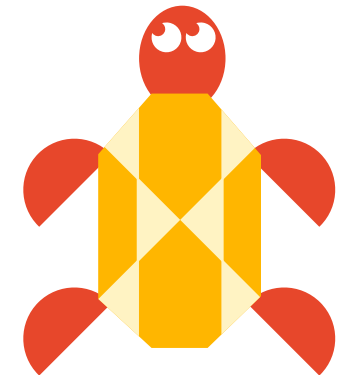
Under den första veckan diskuterar vuxna med barnen om hösten och färger för att ta reda på barnens förkunskaper. Under diskussionen hör läraren vad barnen as-

socierar till hösten. Detta hjälper läraren att planera och leda arbetsgången. Det är viktigt att lyssna på barnen och ta deras erfarenheter, intressen och tidigare kunskaper i beaktande. Vuxna kan läsa sagor och berättelser där färger förekommer. Det språkliga målet är att benämna färgerna och speciellt höstens färger t.ex. gul, orange, brun och röd samt olika nyanser som ljus eller mörk. Barnen får också lyssna på språket. Utöver sagor är det bra att tillsammans läsa högt olika ramsor med hösttema, vilket aktiverar barnen att själva använda språket.

Under den första veckan kan också olika lekar användas mångsidigt i olika situationer under dagen. Den första leken går ut på att den som har en viss färg på sina kläder får gå och äta först eller i någon annan förflyttningssituation gå först. Man kan också leka en annan färglek där läraren säger eller sjunger: "Vem av er har på sig någonting som är... rött?" och uppmanar den som har den färgen på sig att göra en viss rörelse t.ex. "Den får skutta bak och fram". Denna rörelselek kombinerar färgerna och olika rörelser. Barnen ska också uppmanas att sjunga med när de har bekantat sig med leken. Genom båda lekarna bekantar barnen sig med färgerna och kopplar dem till en konkret färg i sin omgivning och börjar också använda orden själva.



Genom att göra en utflykt i naturen kan barnen se vilka färger det finns i naturen på hösten och samtidigt kan de fundera individuellt och tillsammans på begreppen höst, blad/löv, träd och färger. Barnen får också röra sig i sin närmiljö och i naturen. Barnen kan exempelvis samla höstfärgade löv när de är ute för att sedan använda dem som stödmaterial i olika aktiviteter. Exempel på skapande verksamhet där barnen får skapa konst är när barnen målar höstens färger utgående från att de studerat färger i naturen. I detta sammanhang lär sig barnen också att använda ord som kan kopplas till målning t.ex. pensel, papper, vattenfärg, kopp och vatten. Som ett handarbete kan barnen tova löv och de kan utnyttja de tidigare



samlade löven även i denna aktivitet. Barnen lär sig också benämningar på redskap och tekniken t.ex. ull, såpa och tova.

Under den andra veckan fortsätter temat genom diskussioner om vad barnen har lärt sig. Målet är att barnen får själva berätta vad de lärt sig, benämna färgerna och diskutera om hösten. En liknande diskussion fungerar också som en avslutning för temaarbetet i slutet av helheten.

Som ett annat exempel på skapande verksamhet kan gruppen ha en musikstund tillsammans med hösten som tema. Även olika instrument kan tas med i musikstunden. Barnen lyssnar på språket och bekantar sig med nya sånger. Några exempel på sånger som kan lämpa sig för temat är ”Små grodorna”, ”Imse vimse spindel”, ”Hej vädret” och ”Färgsången”. Barnen lär sig också namn på olika instrument som t.ex. maracas och får lyssna på hur instrumentet låter. Som ett konstarbete kan barnets figur ritas av på ett stort papper och sedan kan barnet fundera och berätta vilka olika färger hen har på sina kläder. Därefter kan hen färglägga eller måla figuren enligt de färgerna. Det språkliga målet med denna aktivitet är att benämna de färger som barnen har på sina kläder, att diskutera olika färger och exempelvis fundera hur man kan blanda dem när man



Vädersång

**Jag öppnar fönstret och tittar ut:
Hej vädret, här är jag**

**Jag öppnar fönstret och tittar ut:
Hej vädret, här är jag**

**Hej vädret, här är jag, det är mulet
(soligt, regnigt, blåsig...) idag**

**Hej vädret, här är jag, det är mulet
idag.**



En igelkott

**En igelkott, en igelkott,
den har vassa taggar fått.
En igelkott, en igelkott,
den har vassa taggar fått.
Men den är söt och snäll ändå,
men den är söt och snäll ändå.
En igelkott, en igelkott,
den har så vassa taggar fått!**



Höstramsa

**Fem gula höstlöv
hängde från en gren
Det första sa: I år är hösten sen
Det andra sa: Snart trillar vi ner
Det tredje sa: På marken ligger fler
Det fjärde sa: Då ses vi sen alltså
Det femte sa: Nu trillar jag Hejdå!**

målar. Barnen bekantar sig också med färglära eftersom de lär sig att blanda färger.

Inom temat hösten kan barnen också tillsammans med vuxna baka en äppelpaj eller äppelkaka. Då är de språkliga målen att barnen blir bekanta med begrepp som har med olika mängder att göra t.ex. ett halvt och ett helt mått, en tesked och en matsked, samt ingredienserna t.ex. mjöl, vatten, smör, ägg, äpple och kanel. Läraren kan i samband med denna aktivitet berätta och förklara att hösten är en skördetid och att äpplen är ett exempel på en matvara som kopplas till hösten. Temaarbetet avslutas exempelvis med en gemensam samling där barnen får berätta vad de har lärt sig om hösten och höstens färger och där läraren återkopplar till de mål som man haft för temahelheten och utvärderar själv hur den planerade helheten har fungerat.




Höstramsa

**Höstlöv, svampar och kastanjer
Höstlöv, svampar och kastanjer
Nu är det höst!**


3.3 Andra språkmedvetna arbetsmetoder

Sånger

Musik och språk anses ha en nära koppling och därför kan musiken användas för att stimulera barns språkutveckling. Grunden till barns språkutveckling finns i språkets melodi, rytm, ljud, ord och stavelser, och då är sambandet mellan det talade språket och det musikaliska språket rätt tydligt. Sång och musik kan ses som en form av kommunikation, där en klapp besvaras av en klapp och när någon börjar sjunga så stämmer fler in i sången. Överlag lär sig barnen snabbt sånger och ramsor utantill, speciellt om de har anknytning till ett tema eller om de har rörelser eller något klappsystem. Innehållet i sångerna och ramsorna kan diskuteras efter att hela sången sjungits eller hela ramsan lästs. Genom att upprepa sånger skapas möjligheten att repetera ord och texter. Exempel på ramsor:



**Äppel päppel pirum parum
Kråkan satt på en tallekvist
Hon sa ett, hon sa tu,
ute ska du vara nu.**



**Sockerbagarens lilla råtta
räkna rätt så blir det åtta
ett två tre fyra
fem sex sju åtta.**

De första månaderna kan man illustrera sångerna på stora sångkort så att barnen förstår handlingen. Senare kan man diskutera handlingen med barnen eller alternativt först lära in en ny sång och i ett senare skede se om barnen förstått innehållet. Speciellt om sångerna har anknytning till ett pågående tema har barnen lätt att följa med och upprepa sångtexten. När man ska lära in en ny sång kan läraren läsa igenom texten några gånger för barnen som så småningom börjar läsa med. Själva melodin kommer först senare om den inte redan är bekant från andra sammanhang. Ibland kan man också klappa texten för att få in den rätta rytmen. Genom sångerna kan barnen lära sig både begrepp och uttal. Speciellt bra fungerar sångerna som en övning på uttal. Med stöd i sångerna, som kan upprepas flera gånger, ges barnen möjlighet att imitera uttalet flera gånger. Att addera rörelser till sångerna leder till att sången sätts i en större helhet och därmed minns barnet bättre själva sången. Även blyga barn som annars kanske inte vill synas eller höras har en möjlighet att komma fram mer i samband med musikstunderna, och även de får då använda språkbadsspråket mer mångsidigt.

Om gruppen består av barn mellan tre och sex år måste samlingen vara uppbyggd så att stillasittandet avbryts och barnen får röra på sig. Det finns många sånger och ramsor

som kan kombineras med rörelser. Sångerna kan sjungas i olika tempo, t.ex. först i vanligt tempo, sedan snabbt och till slut långsamt. Man kan också variera bekanta sånger genom att t.ex. byta ut ”Imse vimse spindel” till ”Bamse bamse spindel” och kombinera det med större rörelser och starkare röst eller ”Mini mini spindel” och göra små rörelser och använda en svagare röst.



Rörelsesång

**Imse Vimse spindel
klättra upp för trå´n.
Ner faller regnet
spola spindeln bort
Upp stiger solen
torka bort allt regn.
Imse Vimse spindel
klättra upp igen**



Tumme möter tumme

(Jujja och Tomas Wieslander)

**Tumme möter tumme, pek möter pek,
det tycker pek är en rolig lek.**

**Tumme möter tumme, lång möter lång,
det tycker lång är en rolig sång.**

**Tumme möter tumme, ring möter ring,
det tycker ring är ett roligt spring.**

**Tumme möter tumme, lill möter lill,
det tycker lill vi tar en gång till.**

**Men det är ingen annan som vill. Så lill
möter lill och dom andra står still.**

**(Sätt fingertopparna mot varandra och
rör sedan fingrarna enligt texten)**



Fjäril

(Waller/Smedlund)

**Det var en gång en fjäril (händerna mot
varandra i tumgreppet, fladdra med
fingrarna som fjärilsvingar) som la ett
ägg (forma ett ägg med händerna) och
ägget blev en larv (håll upp vänster
arm och låt höger hands fingrar gå på
armen) med många ben och larven
blev en puppa (håll om kroppen) så
lång och hård och puppan blev en fjäril
la ett ägg och ägget blev en larv med
många ben...**

...som flög iväg.

(Kombinera med rörelser)






Skrammel-bil

(Micke Hågestam, Tony Könberg
& Tord Lundgren)

**1. Uppför en backe och över en bro,
nerför en backe och över en ko.
Hej hå över en ko
som fortsatte tugga och glo.**


**2. Uppför en backe med blommande
hägg,
nerför en backe och genom en vägg.
Hej hå genom en vägg
och krossade trehundra ägg.**

**3. Uppför en backe och genom en krök,
nerför en backe och in i ett kök.
Hej hå in i ett kök
och ut med potatis och lök.**



**4. Uppför en backe och genom en
sväng,
nerför en backe och ut på en äng.
Hej hå ut på en äng
och över en campares säng.**

**5. Uppför en backe och vägen var hal,
nerför en backe och in i en sal.
Hej hå in i en sal
till skrotbilsföreningens bal.**





Öppna och stäng

(Birger Nilsson)

Händerna

Öppna och stäng, öppna och stäng,
öppna och stäng och klappa* lite*
grann*. (tre klapp)

Öppna och stäng, öppna och stäng,
öppna och stäng och klappa* lite*
grann*. (*tre klapp)

Fingrarna

||: Öppna och stäng, öppna och stäng,
öppna och stäng och vifta lite grann.
:|| (vifta med fingrarna)

Armarna

||: Öppna och stäng, öppna och stäng,
öppna och stäng och kramas lite
grann. :|| (krama dig själv)



Fler varianter:

Stå parvis och håll varandra i bägge
händerna. Öppna uppåt-neråt som en
bro eller utåt-inåt som en dörr.

Sitt med det lilla barnet i knät och
öppna-stäng barnets armar eller ben.



Spöket

(Text: Okänd, Musik: Birger Nilsson)

1. Tjock och smal och liten och stor.
Tjock och smal och liten och stor,
2. långt där nere spöket bor, långt där
nere spöket bor.

Han ger upp ett fasligt vrål från sitt
mörka hemska hål.

3. Är han farlig

4. Nej nej nej,

Han vill bara säga hej!

5. HEJ!

(Både som ramsa och sång)

Rim och ramsor

Rim och ramsor tränar upp den språkliga medvetenheten hos barn. Genom rim och ramsor tränas både uttal och prosodi. Speciellt nonsensrim och -ramsor som saknar betydelse kan ses som roliga uttalsövningar. Innan man börjar prata om rim så är det bra att förklara för barnen vad det betyder att ord rimmar. Ge även många exempel så att de förstår. Om ett barn har svårt att höra om ord rimmar är det bra att träna litet extra, samtidigt tränar man på den fonologiska medvetenheten. Det är viktigt att barn kan rimma och kan höra rim, eftersom det innebär att barnet uppnått en viss medvetenhet om ljud i ord (fonem) och detta underlättar på längre sikt läsinläringen.

Ramsorna har samma uppgift som sångerna. Rim och ramsor innehållande rytm och rörelser lockar till aktivitet. Barn tycker vanligen om och har lätt att lära sig ramsor. Man kan använda fingerleksramsor, räkneramsor, klappramsor, rörelseramsor, alfabetsramsor och nonsensramsor. I klappramsor kan man markera stavelser genom att hoppa, trampa eller klappa rytmen. Man kan ha en påse med ramsor (t.ex. en rimpåse med bildkortsrim) ur vilken barnen kan ta en ramsa och läsa upp den tillsammans med en kompis eller ensam. Barnen tvingas inte att tala språk-

Rim

**Nu ska här bli fest,
sa en HÄST.**

**Varsågoda,
sa en GRODA.**

**En katt
i en HATT.**

**En fluga
i en STUGA.**

badsspråket, men att höra sig själv tala det med hjälp av en ramsa kan vara en aha-upplevelse för många. Man kan använda ramsor vid alla tänkbara tillfällen — i samlingen, före maten, vid av- och påklädning osv.

Gamla hederliga rim, ramsor och sagor ger barnen en bra bild av hur språket låter, vilka betoningar och nyanser det finns i språket. Man kan använda sagoböcker (t.ex. *Hattstugan* av Elsa Beskow) och färdiga rimtexter (t.ex. ”Nu ska här bli fest., sa en X” osv.). Läraren kan också sitta

tillsammans med barnen och fundera över vilka ord som rimmar, t.ex. ”Vad rimmar på disk? – Fisk.” Barnen får i förväg veta att det alltid ska vara ett djur.


Man kan också använda bilder som stöd. Ett annat sätt att rimma är att använda Lotto och Memoryspel. Barnen ska hitta par som rimmar (bildsidan uppåt) eller hitta par som rimmar på den egna Lotto-plattan. Här är det viktigt att använda ord som barnen kan. Dessutom kan man med regelbundna mellanrum introducera nya ord. Så småningom kan barnen spela dessa spel på egen hand t.ex. under den fria leken.



Folkhälsan erbjuder språkmaterial för språkligt inspirerande aktiviteter och lekar på sin webbsida. Materialet består bl.a. av bildkort, rimmade kort och ordkort samt tips på hur man kan jobba med sagor. Materialet går att skriva ut och det är gratis att använda. <https://www.folkhalsan.fi/barn/professionella/sprak/>

Både lekar och ramsor är roliga. Det finns åtskilliga samlingsverk publicerade. Det finns svenska ramsor på rim, en del med, en del utan motsvarigheter på finska. ***Icke, picke, pö, bodde på en ö. Inga pengar hade han. Han måste dö***-ramsan är en ramsa som används för att t.ex. räkna ut vem som ska börja en lek, och det finns en mängd andra, t.ex. ***Ole, dole, doff*** och ***Siden, sammet, trasa, lump. Ole, dole doff*** är också ett exempel på en ramsa som innehåller nonsensord.

Rim och ramsor ingår som en aktiv del i språkbadsverksamhet. Man kan använda olika slag av rim och ramsor, både gamla och nya. Rim och ramsor om djur är väldigt populära bland barnen bl.a. djurens fest.



Ole dole doff, kinke lane koff, koffe lane, binke bane, ole dole doff. Ärtan pärtan piff, ärtan pärtan puff. Simmeli maka, kuckeli kaka. Ärtan pärtan puff.

(Thore Ehrling/Roland Eiworth)

Varje dag räknas närvarande och frånvarande barn i samlingen och därför hör också räkneramsorna till verksamheten t.ex.



**”Ett tu tre, ska vi dricka te
fyra fem sex, vill du ha ett kex
sju åtta nio, nu är klockan tio.”**

Man kan även rimma med bilder. Man sätter fram olika bildkort så att barnen ser dem. Den vuxna säger antingen ett riktigt ord eller ett ord som inte betyder något, ett nonsensord, men som rimmar på någon av bilderna. Barnen får komma och visa rätt bild. Barnen kan också rimma fritt utan att orden behöver betyda någonting. Låter man barnen rimma hejdlöst och fritt, hitta på nonsensrim, kan man kanske lägga märke till barn som inte ännu har förstått principen med rim. Det är svårt att förklara vad rim är. Rim är någonting man måste uppleva och känna. Genom att leka med rim kan man lära sig att förstå rimmens uppbyggnad. Orden behöver inte betyda någonting. När barnen upptäcker hur man ska rimma brukar de drabbas av ”rimflugan” och rimmar då på allting.

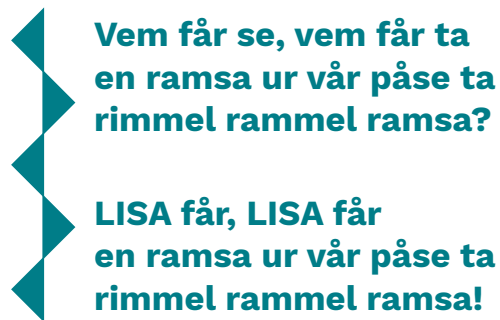


Finns det någon bild som rimmar på mus? (hus)

**Rimma fritt:
(orden behöver inte betyda någonting)
katt, matt, satt, hatt, platt, ratt, knatt,
tjatt...**

Under sagostunder kan man läsa rimsagor t.ex. *Årets saga* av Elsa Beskow, *Rättan Bettan och masken Baudelaire* av Annika Sandelin eller *Nyckelknipan* av Sanna Mander. Man kan också leka med rim, t.ex. leken ett skepp kommer lastat med XX och orden ska då rimma (häst, bäst, gäst, präst...).

Ramsorna kan läsas viskande eller högt, de kan stiga eller falla i styrka, de kan sägas i kanon, man kan klappa med eller röra sig rytmiskt till ramsan. Den vuxna kan i början läsa en rad åt gången, vilken barnen sedan upprepar. När ramsan blivit bekant för barnen kan gruppen läsa den tillsammans från början till slut. Man kan också ha en egen s.k. rimmel rammel-påse innehållande skojiga och färgglada kort med rim och ramsor. Till påsen kan en visa höra, t.ex.



**Vem får se, vem får ta
en ramsa ur vår påse ta
rimmel rammel ramsa?**

**LISA får, LISA får
en ramsa ur vår påse ta
rimmel rammel ramsa!**

Barnet tar ett kort ur påsen och visar kortet för de övriga barnen. Därefter läses ramsan, som ofta kombineras med rörelser. När en ramsa blivit bekant för barnen, klarar de av att själva komma fram och säga/läsa ramsan för de andra.

Hela alfabetet kan också vara uppsatt på väggen, skriven med både stora och små bokstäver. Barn är intresserade av bokstäver. En del barn läser bokstäverna på väggen medan andra barn skriver med bokstäver på en magnetavla, därför kan man ha ett alfabetiskt rim där barnen gjort egna rimkort till varje bokstav. På kortet finns en rolig bild som börjar med respektive bokstav. På baksidan av kortet finns en ramsa skriven. Ramsorna är tagna ur t.ex. **Från A till Ö** av Inger och Lasse Sandberg, t.ex. **Anders börjar med bokstaven A, det tycker Anders är jättebra.**

Korten med ramsorna används sedan på olika sätt. Ibland utdelas ett kort till varje barn. När läraren frågar ef-

ter bokstaven A, kommer barnet med respektive kort fram och visar det för de övriga, därefter läser gruppen ramsan tillsammans (man bör dock komma ihåg att alla barn kanske inte känner till bokstäverna ännu så då är det bra att ha en modell att visa). Ett annat sätt är att man sprider ut korten på golvet med bokstaven uppåt. Barnen får turvis komma och söka den bokstav som efterfrågas t.ex. **Var finns kortet med bokstaven A?** Ett av barnen kommer och söker kortet, därefter läses ramsan tillsammans.

Rimpar

Vad rimmar och vad rimmar inte? Barnen ska lyssna och säga om orden rimmar eller inte rimmar. De kan markera det på olika sätt, t.ex. om orden rimmar så ska de visa en grön lapp och om de inte rimmar en röd. En annan möjlighet är att de ska räcka upp handen om det rimmar och stampa med foten om ordparet inte rimmar. Om man ska träna på vänster och höger så kan man räcka upp vänster hand om det rimmar och höger om det inte rimmar. Det finns tusen olika sätt att göra detta, tänk bara på vad som behöver tränas där och då, så får barnen lite extra rörelse under dagen.



Rimpar:

sova – lova
klocka – tid
båt – låt
vatten – sand
tiger – niger
TV – radio
tand – hand
dansa – musik
rita – krita
bråka – kråka
bok – häfte
lampa – stampa
får – sår
hicka – flicka
sitta – hicka
snö – lera
lampa – trampa
sitta – hoppa
grön – röd
björn – hörn
tall – hall
höst – löv
mos – ros
tala – prata

Rimdetektiv

Säg tre ord varav två ord rimmar. Barnen ska lyssna och avgöra vilka två ord som rimmar. Om detta är för svårt, kan man alltid jämföra två ord åt gången.



öga – tand – hand
tro – hoppa – bro
nyckel – lås – cykel
mus – tak – hus
ledsen – glad – blad
hund – väst – häst

Böcker

Det kan kännas svårt för barnen att sitta stilla med många andra barn runt omkring sig och lyssna koncentrerat på en berättelse som läses på språkbadspråket. För att läsningen ska bli varierande och språkanvändningen mångsidigare är det tacksamt att jobba med olika slags berättelser. För att berättandet och även språkinläringen ska bli mångsidig är det naturligtvis viktigt att man inte enbart varierar de olika arbetssätten utan att man också ut-

går från ett material som stimulerar till användning. Det är alltid bra att läsa mycket och olika sorters böcker. Sagostunderna kan varieras med fantasiböcker, verklighetstrogna böcker och faktaböcker. Därtill bör man vid valet av berättelser ta hänsyn till barnens ålder, intressen och ordförråd. Barnen bekantar sig med språket, ordförrådet berikas och de vänjer sig vid språket genom att få höra det användas. Ibland kan någon av de läskunniga barnen vilja läsa en saga. Barnen får koppla av och bege sig ut i fantasins värld. Ibland avbryter någon av dem och ställer frågor som man diskuterar innan man läser vidare. Det kan förekomma nya ord och begrepp som barnen inte förstår och vill ha hjälp med.

Böckerna ska väljas noggrant så att barnen upplever sagostunden som en äkta sagostund och inte som en tråkig monolog eller en undervisningsstund där de bara väntar på den sista sidan i boken. Sagostunden kan gärna ha sin egen rutin t.ex. beträffande var och hur man sitter tillsammans. Sagoböckerna kan dels vara sådana som barnen känner till, dels helt obekanta böcker. För yngre barn börjar man med att tala om bilderna i en bilderbok, medan de längre hundra läser själva eller i grupp och med alltmer avancerade texter. Det gäller också att känna barnen så väl att man å ena sidan vet när gruppen är motiverad och kan ta itu med

sådana texter som i synnerhet främjar språket, och å andra sidan vet när gruppen är trött och behöver få läsa just enbart för att uppleva glädjen i att underhållas och engageras i bokens innehåll.

Omtyckta sagofigurer är

Pelle Svanslös
Pippi Långstrump
Emil i Lönneberga
Alfons Åberg
Nicke Nyfiken
Totte och Emma
Nalle Puh
Lilla Anna
Pettson och Findus
Mamma Mu
Petter och Lotta

Man kan börja med att läsa enkla och illustrativa bilderböcker, t.ex. Lars Klintings böcker om bävern Castor, Eva Erikssons och Lisa Moronis Julia-böcker och Gunilla Wolde's böcker om Totte och Emma. Så småningom kan man

övergå till böcker med längre text. Omtyckta berättelser är bl.a. böckerna om Alfons Åberg, Nicke Nyfiken och Pelle Svanslös. Ulf Stark har skrivit många fantasifulla bilderböcker som också innehåller poesi t.ex. *Djur som ingen sett utom vi* som Linda Bondestam har illustrerat. Det är bra att föra bok över vilka böcker man har läst och skriva några rader om vilka böcker som fungerat bra och vilka barnen funnit utmanande.

Barn tycker om sagor med mycket upprepning såsom i de gamla folksagorna. Det är viktigt att böckerna man väljer har talande illustrationer. En bild där det händer mycket och där det finns en röd tråd gör att det läraren läser blir mera levande och konkret för barnen. Texten och bilden ska hänga ihop för att underlätta förståelsen. Sagostunden är viktig för barnen. Favoritböckerna, både barnens och lärarnas, kan läsas flera gånger.

Läraren ska kunna böckerna nästan utantill så att hen inte är bunden till texten. Då har hen möjlighet att ha ögonkontakt med barnen under läsandet eller berättandet. Genom att leva sig in i sagan, att använda sin röstresurs, göra det överdrivet teatraliskt, använda gester och mimik osv., kan läraren få barnen trolldbundna av boken fastän de inte förstår allt.

I en grupp med barn mellan tre och sex år befinner sig barnen språkligt på olika nivåer. Därför måste sagorna läsas eller berättas på flera olika sätt antingen under samlingen eller under den fria leken för de barn som så vill. För de barn som redan förstår det mesta kan man läsa på vanligt sätt, dvs. genom att läsa direkt från boken. Då gruppen består av både sådana som redan förstår språkbadspråket och sådana som ännu inte gör det, kan man berätta sagan genom att tala lite långsammare, använda gester för olika ord, peka på bilderna i boken och betona och överdriva de känslor som finns i berättelsen.

Att låta en låda med sagoböcker ligga framme så att barnen när som helst kan bläddra i böckerna väcker barnens intresse för böcker och läsning. Speciellt bra är det att ha boklådan framme när barnen väntar på att alla ska samlas till samlingen eller till sagostunden. Då kan barnen bläddra i böckerna och de har något att sysselsätta sig med medan de väntar, därtill kan onödigt bråk och støj undvikas.

Ritsagor

Ritsagor ger variation på sagostunderna. Ritsagorna är både ett överraskande och skojigt sätt att berätta för bar-

nen. Ritsagorna fångar de yngre barnens intresse och de äldre barnen lockas till att inte bara kunna rita själva utan också att lära sig berättelsen utantill. När en ritsaga blivit bekant för barnen får de själva berätta den och någon av de övriga barnen i gruppen får rita den. Man kan också låta barngruppen berätta medan den vuxna ritar. (Om ritsagor, se Gustavsson, P. 1995 och 2000)

Sagopåsar

Sagopåsar fångar barnens uppmärksamhet genom att språket konkretiseras. Man gömmer gestalter och föremål i en påse. Vartefter sagan framskrider tar man fram saker ur påsen. Till sagan *De Tre Bockarna Bruse* behöver det finnas en bro, en å, ett troll och tre bockar i olika storlek i påsen. Barnen kan också lära sig berätta sagan själva och spela med de olika gestalterna. (Efter idé av Nyberg, M-L. 1996.)

Dramatisering av berättelser

Kända sagor kan också dramatiseras. Lättast är det med s.k. upprepningssagor som *Vanten*, *Sagan om pannkakan*

och *De Tre Bockarna Bruse*. Läraren läser först sagan några gånger ur boken. Andra gången kan läraren försöka få barnen att hjälpa hen med texten. I ett senare skede kan man göra pinndockor av figurerna och spela sagan som teater. Barnen brukar gärna också delta och spelar gärna teater med figurerna.

Exempel på berättelser med mycket upprepning:

Bockarna Bruse

Tre små grisar

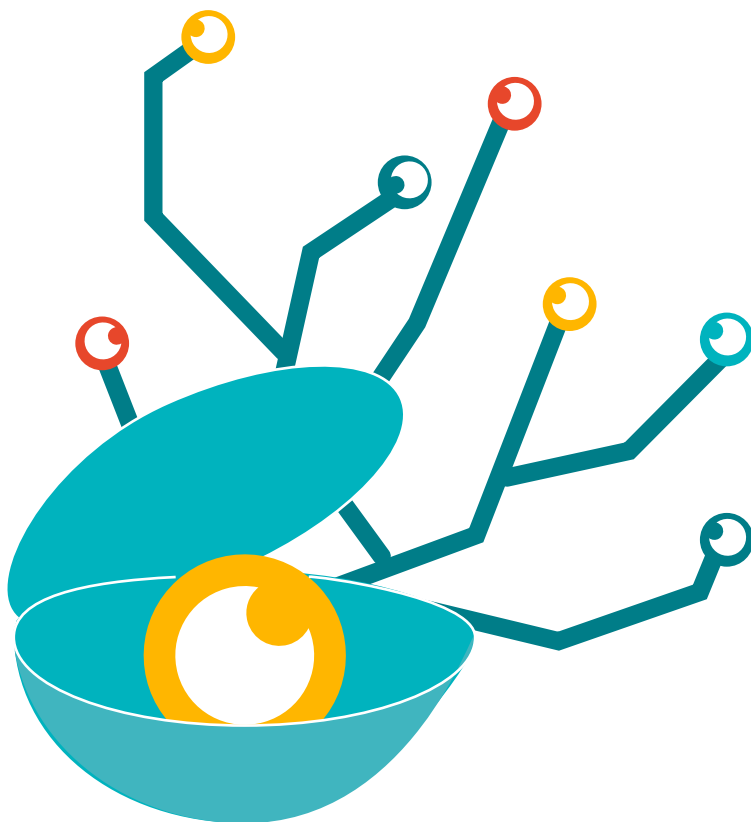
Guldlock

De tre björnarna

Sagan om pannkakan

Vanten

Sista skedet är dramatiseringen då barnen själva framför sagan som teater. Vissa återkommande fraser knyter ihop sagan och för handlingen framåt. Läraren medverkar endast som berättare. Vill man utveckla det hela kan man ta med rekvisita. Barnen kan också själva bli häpna och stolta då de konstaterar att de spelat teater på språkbadspråket.



Didaktiska sagor

Didaktiska sagor baserar sig på att dramatisera sagor tillsammans med språkbadsbarnen. Det handlar om en kollektiv dramatisering i vilken alla barn deltar aktivt genom att uppträda, gestikulera och härma. Barnen lär sig förmågan att uttrycka sig spontant på ett främmande språk. Berättaren håller små korta uppehåll i berättelsen för att ge utrymme åt barnens egna inslag. Berättelserna är uppbyggda av enkla ord och meningar som upprepas. Händelseförloppet är lätt att förstå vilket gör det lättare för barnen att leva sig in i berättelsen. En saga börjar och slutar alltid lika (med en sång eller en ramsa) för att barnen ska veta när och var de befinner sig i berättelsen. Berättelserna ger möjlighet till ett mångsidigt arbete; bildkonstsaktiviteter, kollektiva illustrationer, grupparbete, scenario, grupp- och sånglekar, spel, bokitillverkning och arbete i form av stationer.

Sagokort

Till sagor som innehåller rikligt med upprepningar kan man göra sagokort som föreställer saker och figurer i tex-

ten, t.ex. ett kort för lilla Bocken Bruse och ett kort för stora Bocken Bruse. Först berättar läraren sagan och använder korten samtidigt. Sedan får barnen varsin roll eller varsitt kort i sagan och de får försöka berätta sagan tillsammans. I sagan om de tre grisarna kan man använda fraser såsom **”Knack, knack släpp in mig!”**, **”Vem är det?”** och **”Jag blåser omkull huset!”**

Leka med språket: knasiga meningar och berättelser

Läraren läser högt en mening eller berättelser som innehåller små fel och som barnen ska hitta. När de har hört något som är på tok så lyfter de upp handen och rättar till berättelsen. Det är bra att använda berättelser som barnen känner till eller att man hittar på egna berättelser som hör till temat som man jobbar med. När man använder sagor som barnen känner till är det bra att ändra dem litet t.ex. vargen i Rödluvan blir till en gris, **Snövit och de sju dvärgarna** blir till **Snövit och de sex dvärgarna**. Viktigast är att det finns sådant som inte stämmer överens med sagan på riktigt. Ju yngre barn det är fråga om desto tydligare ska felen vara (t.ex. innehållsliga fel), medan man

med äldre barnen kan göra mindre fel eller språkliga fel. Det är bra att diskutera felen och rätta till dem.

Exempel på knasiga meningar:

- **Maten var så god att ingen ville äta den.**
- **Ingen kunde borsta tänderna för tvålen tog slut.**
- **Det var så varmt att Maja tog på sig jackan.**
- **Det var sommar och Elsa gick ut och åkte skidor.**
- **Kalle stängde dörren så att Julia kunde komma in.**
- **Vi åt glass till frukost.**
- **Fisken satt på en gren och sjöng vackert.**
- **Jenni är 8 år och hennes lillasyster är 12 år.**
- **Oskar tog båten och sprang över sjön.**

Knasig berättelse: Midsommarafton

Det var midsommarafton. Snön yrde runt alla barnen som lekte ute på ängen. Barnen väntar med iver på kvällen då man äntligen skulle få dansa runt granen. Barnen övade på de traditionella sommarvisorna, bland annat Idas sommarvisa, Små grodorna och Luciasången. När även de vuxna kom ut till ängen var det dags att förbereda midsommarstången. Papporna gick ut i skogen för att hugga några björkar till midsommarstången, medan mammorna och barnen var i full färd med att plocka blommor till kransarna barnen skulle bära på sina huvuden under dansen senare på morgonen. När papporna hade kommit tillbaka från butiken var det dags att klä midsommarstången. Man pyntade den med glitter och julgranskulor och den lyste så vackert i solskenet.

På kvällen var det då äntligen dags för dansen kring midsommarstången: mammorna och papporna tittade först på medan barnen dansade med sina luciakronor på huvudet, men efter en stund dansade allihopa. Alla var på så dåligt humör: barnen skrattade så det hördes till grannbyn och föräldrarna sjöng så högt de bara kunde. Efter ett tag var det många som blev trötta i benen och behövde få vila en stund. Mammorna tog då fram mjöd och lussekatter så alla skulle få något att dricka och något gott att mumsa på innan de somnade den nyårsnatten.

Knasig berättelse: Nu är det Jul

Julaftonen närmar sig och Pelle sitter ensam med sina tre syskon på soffan och väntar på att polisen skall komma med julklapparna. Kommer inte polisen snart? Barnen orkar inte vänta utan springer till fönstret för att se ut om han redan finns där. De ser inte jultomten utan barn som leker vid badstranden. Plötsligt hörs det någon som sparkar på dörren. Mamma Peter går och öppnar dörren. "Finns

det några snälla hundar här?" frågar jultomten. "Jaa..." sjunger alla barn samtidigt. Jultomten kommer in i vardagsrummet för att dela ut alla julklapparna. Han tar fram en stor säck med alla julklappar och börjar dela ut dem. Efter julklappsutdelningen sjunger de "Den blomstertid nu kommer". Sedan måste jultomten gå för det är flera djur som väntar på sina julklappar.

Förskoleforum: **Idébank: Språk.** (Hämtat 17.4.2020). Tillgänglig: <https://forskoleforum.se/taxonomy/term/777>

Gammelgård, Lillemor (2015). **Tänk språk! Språkstrategi för småbarnspedagogiken.** Tillgänglig: https://www.kulturfonden.fi/wp-content/uploads/2016/01/tank_sprak_web.pdf

Gjervan, Marit (red.) (2006). **Temahefte om språklig og kulturelt mangfold.** Tillgänglig: https://www.udir.no/globalassets/upload/barnehage/pedagogikk/temahefter/temahefte_om_spraklig_og_kulturelt_mangfold.pdf

Hahl, Kaisa, Marjo Savijärvi & Kirsi Wallinheimo (2020). **Varhennetun kielenopetuksen käytäntöjä: opettajien kokemuksia onnistumisista ja haasteista.** I: Hilden, Raili & Kaisa Hahl (toim.). *Kielididaktiikan katse tulevaisuuteen. Haasteita, mahdollisuuksia ja uusia avauksia kielten opetukseen.* Tillgänglig: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/312321/Ainedidaktisia_tutkimuksia_17_Kielididaktiikan%20katse%20tulevaisuuteen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Harju-Luukkainen, H. (2007). **Kielikylypydidaktiikkaa kehittämässä: 3-6-vuotiaiden kielikylypylasten kielellinen kehitys ja kielikylypydidaktiikan kehittäminen päiväkodissa.** Åbo: Åbo Akademis förlag. Tillgänglig: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/29029/HarjuHeidi.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Harju-Luukkainen, Heidi (2013). **Kielikylypy Suomessa varhaiskasvatuksen kentällä – Mihin suunta tulevaisuudessa?** I: *Journal of Early Childhood Education Research*, 2(1), 2–23. Tillgänglig: <http://jecer.org/wp-content/uploads/2013/08/Harju-Luukkainen-issue2-1.pdf>

Jyväskylä universitet: **Varhaista kielenoppimista kaikkialla.** (Hämtat 17.4.2020). Tillgänglig: <https://varhaista-kielenoppimista.wordpress.com/>

Kieli, koulutus ja yhteiskunta. **Teema: Kielikasvatus ja kielitietoisuus kasvatuksessa.** (2018) Tillgänglig: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2018>

Kieli, koulutus ja yhteiskunta. **Teema: Kieltenopetuksen varhentamisen käytänteitä.** (2018) Tillgänglig: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2018>

Latomaa, Sirkku, Emilia Luukka & Niina Lilja (2017). **Kielitietoisuus eriarvoistuvassa yhteiskunnassa - Language awareness in an increasingly unequal society.** AFinLAN vuosikirja 2017. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 75. Jyväskylä. s.11-29.

Lähde, Kristiina (2002). **Erkki menee kielikylpyyn.** Schildts & Söderströms.

Mård, Karita (2002). **Språkbadsbarn kommunicerar på andraspråket: fallstudier på daghemsnivå.** Vasa universitet. Tillgänglig: <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/7696>

Mård-Miettinen, K., Bergroth, M., Savijärvi, M. & S. Björklund (2018). **Svenska som andraspråk – språkbud i Finland.** I: P. Björk-Willén (red.) Svenska som andraspråk i förskolan. Stockholm: Natur och Kultur.

Ruohonen, Tarja (toim.) (2019). **Kielitietoisien opettajan opas.** eNorssi. Tillgänglig: <http://www.enorssi.fi/kielitietoisien-opettajan-opas/mobile/index.html#p=2>

Saamelaiskäräjät (2015). **Menetelmäopas kielipesätyöntekijöille.** Tillgänglig: http://www.kuati.fi/media/materials/o_1aoekcn6d2eo89b118geos16eb10.pdf

Savijärvi, Marjo (2011). **Yhteisestä toiminnasta yhteiseen kieleen: keskusteluanalyttinen tutkimus toisen kielen oppimisesta kielikylpypäiväkodin arkitilanteissa.** Helsinki: Helsingin yliopisto. Tillgänglig: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/28155>

Savijärvi, Marjo (2016). **Förstaspråket som resurs i ett språkbadsdaghem.** AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia. Tillgänglig: <https://journal.fi/afinla/article/view/53775>

Sjöberg, Sannina, Karita Mård-Miettinen, Annika Peltoniemi & Kristiina Skinnari (2017). **Språkbud i Finlands kommuner 2017.** Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/57571/978-951-39-7413-8.pdf?sequence=2>

Skolverket (2020). **Flerspråkighet i förskolan**. (Hämtat 17.4.2020). Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/flersprakighet-i-forskolan>

Södergård, Margareta (2002). **Interaktion i språkbadsdaghem. Lärarstrategier och barnens andraspråkproduktion**. Acta Wasaensia. Nr 98. Språkvetenskap 20. Vasa: Universitets Wasaensis. Tillgänglig: https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7978/isbn_951-683-955-X.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Wallinheimo, Kirsi, Maria Ahlholm, Gunilla Holm, Marjo Savijärvi & Anna Slotte (2019). **Upp & Repa-handbok. Stimulera barn och vuxna att kommunicera på svenska**. Helsingfors universitet. Avdelningen för pedagogik. Tillgänglig: https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/upp_repa_handbok.pdf

Utbildningsstyrelsen (2014a). **Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014**. Tillgänglig: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/174850_grunderna_for_forskoleundervisningens_laroplan_2014_o.pdf

Utbildningsstyrelsen (2014b). **Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014**. Tillgänglig: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/166434_grunderna_for_laroplanen_verkkojulkaisu.pdf

Utbildningsstyrelsen (2018). **Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018**. Tillgänglig: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/grunderna-for-planen-for-smabarnspedagogik-2018_o.pdf

Utbildningsstyrelsen: **Kielten rikas maailma -materiaali**. (Hämtat 17.4.2020). Tillgänglig: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kielten-rikas-maailma-materiaali>

Utbildningsstyrelsen: **Utveckling av språkundervisningen**. (Hämtat 17.4.2020). Tillgänglig: <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/utveckling-av-sprakundervisningen>

Vesterbacka, Siv (1991). **Elever i språkbudsskola: social bakgrund och tidig språkutveckling**. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia No. 1 55. Vaasa. (1)



SPRÅKPÄRLA

— Upptäck språkmedvetenhet och mångfald! —

